Poskytování bibliografických a rešeršních služeb ze specializovaných zdrojů v knihovnách

Studijní text

Autor: Mgr. Kamila Konvičková

Konzultant: Mgr. Dagmar Smékalová

Ostrava 2019

MINISTERSTVO KULTURY

VISK VEŘEJNÉ INFORMAČNÍ SLUŽBY KNIHOVEN

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě

Odborná způsobilost	Poskytování bibliografických a rešeršních služeb ze specializovaných zdrojů v knihovnách
Profesní kvalifikace	Samostatný knihovník v knihovně pro děti *(kód: 72-021-R)* Samostatný referenční knihovník *(kód: 72-009-R)*
Kvalifikační úroveň	6
Klíčová slova	Knihovní služby, informační služby, bibliografické služby, rešeršní služby, informační zdroje, metody vyhledávání, booleovské operátory, rešeršní strategie, databáze, portály, digitální knihovny
Anotace	Tato studijní opora se zabývá problematikou poskytování bibliografických a rešeršních služeb ze specializovaných zdrojů v knihovnách.

Tvorba studijních textů je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci projektu Veřejné informační služby knihoven (VISK 1).

Zkouška z odborné způsobilosti **Poskytování bibliografických a rešeršních služeb ze specializovaných zdrojů v knihovnách** má 4 části, zkoušený musí splnit tato kritéria hodnocení:

Kritéria hodnocení		Způsob ověření
a	Vyhledat bibliografický záznam pěti monografií na základě zadání různých klíčových údajů v Souborném katalogu České republiky a ve volně přístupném zahraničním souborném katalogu	Praktické předvedení
b	Vyhledat bibliografické záznamy podle zadaného tématu a uspořádat je podle zadaných obsahových a formálních hledisek	Praktické předvedení
c	Připravit odpověď podle zadaného faktografického dotazu včetně odkazů na relevantní informační zdroje	Praktické předvedení
d	Popsat základní rešeršní strategii	Ústní ověření

Tento text pro vás připravila Mgr. Kamila Konvičková, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, konvickova@svkos.cz

Text konzultovala Mgr. Dagmar Smékalová, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, smekalova@svkos.cz

OBSAH

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU 7
1 LEGISLATIVA 8
1.1 Knihovní zákon 8
1.2 Autorský zákon 8
1.3 Zákon č. 101/2000 Sb. 8
1.4 Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. 9
1.5 Licenční podmínky jednotlivých databází 9
1.6 Norma ČSN 01 0198 9
2 KNIHOVNÍ SLUŽBY 10
2.1 Typy knihovnických a informačních služeb 10
2.2 Klasifikace knihovnických a informačních služeb 11
3 INFORMAČNÍ SLUŽBY 13
3.1 Referenční služby 14
3.1.1 Dělení referenčních služeb 14
3.1.2 Referenční interview 15
3.1.3 Virtuální referenční služby 15
3.2 Bibliografické služby 17
3.2.1 Bibliografie 17
3.2.2 Bibliografické služby 19
3.3 Rešeršní služby 21
3.3.1 Druhy rešerší 23
3.3.2 Rešeršní proces 24
3.3.3 Formální úprava rešerše 28
4 METODY VYHLEDÁVÁNÍ INFORMAČNÍCH ZDROJŮ 29
4.1 Booleovské (logické) operátory 29
4.2 Zástupné znaky 30
4.3 Další operátory a pomocné znaky 31
5 ZÁKLADNÍ KATALOGY, DATABÁZE A PORTÁLY PRO VYHLEDÁVÁNÍ 32
5.1 Souborný katalog České republiky (CASLIN) 32

5.2 Česká národní bibliografie ... 36
5.3 Databáze ANL ... 37
5.4 Centrální portál knihoven (CPK) ... 39
5.5 Souborný katalog SKAT ... 40
5.6 Medicínská virtuální knihovna ... 41
6 DIGITÁLNÍ KNIHOVNY ČR ... 43
6.1 Registr digitalizace ... 43
6.2 Česká digitální knihovna ... 44
6.2.1 Digitální knihovna Národní knihovny v Praze ... 45
6.2.2 Manuscriptorium ... 46
6.2.3 Digitální knihovna Moravskoslezského kraje ... 47
6.2.4 Digitální knihovna Moravské zemské knihovny v Brně ... 48
6.2.5 Digitalizovaný archiv časopisů ... 49
6.2.6 Digitální knihovna AV ČR ... 51
6.3 Další možné informační zdroje pro vyhledávání ... 51
6.3.1 Národní úložiště šedé literatury ... 51
6.3.2 Theses.cz ... 52
6.3.3 Scholar google ... 53
7 ZAHRANIČNÍ VOLNĚ PŘÍSTUPNÉ ZDROJE ... 54
7.1 Bielefeld Academic Search Engine ... 54
7.2 Deutsche digitale Bibliothek ... 54
7.3 Directory of Open Access Journals ... 54
7.4 ERIC ... 55
7.5 Evropská knihovna ... 55
7.6 Electronic Journals Library ... 55
7.7 PubMed ... 55
7.8 WorldWideScience.org ... 56
8 LICENCOVANÉ ZDROJE PRO VYHLEDÁVÁNÍ ... 57
8.1 Albertina icome ... 57
8.2 EBSCO ... 57
8.3 ProQuest ... 57
8.4 JSTOR ... 57
8.5 ScienceDirect ... 58

SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU 59

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU

ÚVOD

Studijní opora Poskytování bibliografických a rešeršních služeb je určena studentům k přípravě na zkoušku dle Národní soustavy kvalifikací (Samostatný knihovník v knihovně pro děti, kód 72-021-R a Samostatný referenční knihovník, kód 72-009-R).

Předpokladem pro úspěšné absolvování tohoto předmětu je znalost orientace a vyhledávání informačních zdrojů a tvorba rešeršní strategie. Definice v této studijní opoře jsou převzaty z České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy.

PO PROSTUDOVÁNÍ STUDIJNÍHO TEXTU BUDETE UMĚT

- legislativu týkající se poskytování bibliografických a rešeršních služeb,
- rozlišit typy knihovních služeb,
- tvořit rešeršní strategii,
- po jednotlivých krocích a etapách zpracovat rešerši,
- metody vyhledávaní informačních zdrojů,
- a seznámíte se s katalogy, portály, databázemi a digitálními knihovnami pro vyhledávání.

KLÍČOVÁ SLOVA STUDIJNÍ OPORY

Knihovní služby, informační služby, bibliografické služby, rešeršní služby, informační zdroje, metody vyhledávání, rešeršní strategie, booleovské operátory, katalogy, databáze, portály, digitální knihovny, licencované zdroje

1 LEGISLATIVA

1.1 Knihovní zákon

Základním legislativním dokumentem, který upravuje podmínky fungování knihoven a poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb, je Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Veřejné knihovnické a informační služby spočívají také:

- v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,
- ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
- poskytovatel knihovny může také poskytovat písemné bibliografické, referenční a faktografické informace a rešerše[1].

1.2 Autorský zákon

Zákon č. 121/2000 Sb., ukládá autorům povinnost uvést informace o použitých informačních pramenech ve svých dílech. Citace zdrojového dokumentu pak umožňuje ostatním ověření uvedených údajů. Zdroje uvedené v rešerších se ve většině případů uvádějí v podobě citací.

1.3 Zákon č. 101/2000 Sb.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů stanovuje náležitosti nakládání s osobními údaji[2] v případné objednávce rešerše.

---

[1] ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98. Dostupné také z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm

[2] ČESKO. § 5 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 20. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-101#p5

1.4 Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.

Objednávka rešerše podléhá Občanskému zákoníku[3]. Jedná se o smluvní ustanovení mezi knihovnou a klientem. Pokud není ve smlouvě či příloze stanoveno jinak, řídí se vztahy založené na základě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

1.5 Licenční podmínky jednotlivých databází

Každá databáze si stanovuje podmínky, v jaké podobě a jaké dokumenty lze uživateli poskytnout v rámci rešerše.

1.6 Norma ČSN 01 0198

Norma ČSN 01 0198[4] byla schválena v roce 1972 a nabyla účinnosti k 1. lednu 1973. Norma vymezovala formální úpravu rešerše. Avšak v roce 2002 byla bez náhrady zrušena.

[3] ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 20. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#f4578843
[4] ČSN 01 0198 (010198). *Formální úprava rešerší*. Praha: Československá státní norma, 1973

2 KNIHOVNÍ SLUŽBY

Základním posláním knihoven je poskytovat rovný přístup všem k veřejným knihovnickým a informačním službám.

Knihovní zákon definuje služby, které knihovny evidované na Ministerstvu kultury ČR musí poskytovat povinně, a které nepovinně. „*Jako povinné služby zákon uvádí zpřístupňování dokumentů z fondu knihovny (výpůjční služby) nebo z fondu jiných knihoven prostřednictvím meziknihovních služeb, poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, zpřístupňování informací z jiných zdrojů mimo knihovnu, např. prostřednictvím internetu a informací ze státní správy a samosprávy*“.[5] Tyto služby musí být nabízeny bezplatně, avšak je možné vyžadovat skutečně vynaložené náklady (např. poštovné, balné, případně poplatky za kopie).

DEFINICE

Knihovní služby jsou služby poskytované knihovnami fyzickým i právnickým osobám za účelem uspokojení jejich potřeb a požadavků. V širším smyslu zahrnuje i kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti, příp. další činnosti.

2.1 Typy knihovnických a informačních služeb

Existují tři základní typy[6] knihovnicko-informačních služeb:

- **Primární** – jsou služby, při nichž dochází ke zpřístupňování primárních dokumentů, které jsou uloženy ve fondu. Mezi primární služby patří výpůjční služby, kopírovací služby, primární digitální služby a překladatelské služby.
- **Sekundární** – zde řadíme bibliograficko-rešeršní a referenční služby. Mezi bibliograficko-rešeršní služby patří novinková služba, poskytování bibliografických soupisů, zajištění přístupu ke katalogům, zpracování rešerší, služba Current Contents. Referenční služby představují poradenskou činnost, elektronické a faktografické služby.
- **Terciální služby** – prezentace knihovny, ediční činnost, propagace čtenářství, kulturní a vzdělávací akce.

[5] KRČÁL, Martin, ed. a KOVÁŘOVÁ, Pavla, ed. *Knihovnické fondy, procesy a služby*. 1. vydání. Brno: [Martin Krčál], 2018. Knihovnictví a informační vědy; svazek 1. ISBN 978-80-88071-03-7.
[6] VODIČKOVÁ, Hana. Nástin druhové klasifikace knihovnicko-informačních služeb. *Knihovna plus* [online]. 2009, č. 2 [cit. 2019-09-30]. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/vodic.htm>. ISSN 1801-5948.

2.2 Klasifikace knihovnických a informačních služeb

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb definuje poskytování knihovnických a informačních služeb občanům. Zákon přihlíží také k požadavkům současného společenského i technologického rozvoje. Dle §4 definuje podstatu knihovnických a informačních služeb, které je poskytovatel povinen poskytovat bezplatně:

- ve zpřístupnění knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny,
- v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,
- ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
- v umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup[7].

Knihovny poskytují tyto služby:

- **Výpůjční** – základní služba, kde předmětem je půjčování dokumentů z fondu. Patří sem i cirkulační služby, které jsou typické zejména pro periodické publikace.

- **Meziknihovní** – tyto služby jsou knihovny ze zákona povinně poskytovat. Cílem meziknihovní výpůjční služby je zpřístupnění dokumentů a informací bez ohledu na jejich uložení. Patří sem také služba elektronické dodávání dokumentů (EDD) a mezinárodní meziknihovní výpůjční služba (MMVS).

- **Informační** – služby slouží k uspokojování informačních potřeb uživatelů. Patří sem rešeršní, bibliografické a referenční služby. Více v další kapitole.

- **Reprografické** – služby zahrnující kopírování, tisk a skenování dokumentů. Jedná se o nepovinnou službu, která je však v dnešní době již standardem. Služba je zpoplatněna a je nutné respektovat příslušnou legislativu, zejména pak autorský zákon.

- **Kulturní a vzdělávací akce** – knihovny v současnosti pořádají tyto akce, které jsou nejčastěji spojeny s podporou čtenářství a informační

[7] DILHOFOVÁ, Adéla, Monika KRATOCHVÍLOVÁ a Jan LIDMILA. *Příručka pro knihovníky veřejných knihoven*. Vyd. 1. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2013. 59 s. ISBN 978-80-7051-199-2.

gramotností. Pořádáním kulturních a vzdělávacích akcí podporují knihovny svou komunitní roli a slouží k propagaci knihovny, jejich služeb nebo informačních zdrojů, které zprostředkovávají.

- **Metodická pomoc knihovnám a regionální funkce** – dle knihovního zákona je centrem systému knihoven v ČR Národní knihovna ČR, kde jejím úkolem je provádět koordinační, odborné, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti vůči knihovnám v ČR. Krajské a pověřené knihovny pak tyto aktivity provádějí v rámci svého regionu vůči knihovnám základním. Cílem je zvýšení kvality a dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb a odborná úroveň knihovníků, kterou lze postupně zvyšovat zejména pravidelným vzděláváním.

- **Ostatní služby knihoven** – sem lze zařadit např. služby překladatelsko-tlumočnické, ediční služby a přístup k internetu a databázím.

3 INFORMAČNÍ SLUŽBY

Jedním ze základních cílů každé knihovny je uspokojování informačních potřeb uživatelů.

DEFINICE

Informační služby, jejichž hlavním cílem je poskytování informací o informačních zdrojích nebo jiných pramenech informací, které jsou relevantní z hlediska požadavku konkrétního uživatele.

Definice informační služby má dva možné výklady:

1. poskytování informací a pomoc informačních a dokumentačních organizací jako odpověď na požadavky,
2. informační služba odkazuje uživatele informací na jiný potenciální zdroj nebo informační službu v případě, že není možné uživateli poskytnout požadované informace.

Informační potřeba je deficit informací, které jsou potřeba k řešení určitého problému jedince nebo skupiny jedinců. Informační potřeby lze dělit na osobní a profesní.

Jedná se o potřeby v našem osobním životě nebo mohou být spjaty s naším zaměstnáním. Informační služby se realizují prostřednictvím knihovního fondu, zpřístupněním internetu, e-zdrojů nebo přímým vyhledáním informací knihovníkem[8].

- **Zpřístupnění informací** – z vnitřních zdrojů (informace o fondu a službách v knihovně, nalezení dokumentu a jiné) nebo z vnějších zdrojů (zpřístupnění informací ze státní správy a samosprávy či z databází apod.).
- **Poradenství** – knihovna pomáhá uživatelům řešit konkrétní problémy nalezením přímé odpovědi na otázku, kterou uživatel vznese buď osobně knihovníkovi u pultu, prostřednictvím webu nebo centralizovanými službami (ptejteseknihovny.cz).

Informace by měly být aktuální, v požadovaném jazyce, srozumitelné a relevantní, avšak neměly by být redundantní, tedy nadbytečné.

[8] KRČÁL, Martin a Pavla KOVÁŘOVÁ, ed. *Knihovnické fondy, procesy a služby*. Brno: [Martin Krčál], 2018. Knihovnictví a informační vědy. ISBN 978-80-88071-03-7

3.1 Referenční služby

Referenční služby poskytují odpovědi na otázky, které nám pomohou při využívání knihovny, nalezení relevantních zdrojů či získání faktografických informací. Ekvivalent referenčních služeb jsou bibliograficko-informační služby.

Tyto služby jsou zprostředkovávány knihovníkem nebo informačním pracovníkem, jejichž hlavním úkolem je poskytnout informace na požadované téma, případně najít zdroj, ze kterého lze informace čerpat, a tím uspokojit referenční požadavek a zároveň informační potřebu.

DEFINICE

Referenční/informační požadavek je žádost uživatele informací formulovaná obvykle v přirozeném jazyce, prezentována ústně nebo písemně a vyjadřující jeho subjektivní informační potřebu. Je adresován konkrétní informační instituci (knihovně).

Rozsah a náplň referenčních služeb se odvíjí od každé informační instituce a její velikosti, finančním, personálním a technickém vybavení a dostupných informačních zdrojích. V rámci možností knihovny budují bibliograficko-informační oddělení, která poskytují:

- informace uživatelům,
- rešeršní a konzultační služby,
- zpracování a vydávání bibliografických soupisů,
- budují příručky a informační aparát,
- vzdělávání uživatelů.

3.1.1 DĚLENÍ REFERENČNÍCH SLUŽEB

Referenční služby dělíme podle formy na:

- **tradiční (klasické)** – jedná se o přímou komunikaci s knihovníkem, která probíhá přímo a ihned,
- **virtuální (digitální)** – ty se dále dělí na asynchronní (odpověď je dostupná přes e-mail nebo webový formulář za určitý časový úsek) a na synchronní (odpověď je dostupná přes chaty, webovou stránku knihovny, sociální sítě nebo speciální software).

3.1.2 REFERENČNÍ INTERVIEW

Osobní kontakt mezi knihovníkem a uživatelem je ze sociálního hlediska nenahraditelný jakoukoli formou virtuálního kontaktu. Mezi tradiční referenční služby patří referenční interview. Jedná se o řízený rozhovor mezi referenčním knihovníkem a uživatelem. Cílem je uspokojení informační potřeby uživatele.

Referenční interview probíhá v tomto sledu:

- → vznik informační potřeby u uživatele,
- → položení/zadání dotazu,
- → samotný rozhovor (referenční interview), které slouží k upřesnění dotazu a bližší specifikaci,
- → stanovení vhodného postupu,
- → formulace požadavku z přirozeného do selekčního jazyka, včetně volby vyhledávacích nástrojů,
- → výběr relevantních informačních zdrojů knihovníkem,
- → vyhodnocení a uspořádání informací knihovníkem,
- → formulace odpovědi uživateli,
- → předání odpovědi uživateli,
- → vyhodnocení kvality odpovědi a ověření spokojenosti ze strany uživatele,
- → pokud informační potřeba uživatele stále trvá, je zde možnost dalšího hledání po upřesnění/zadání nových klíčových slov,
- → v případě pokrytí informační potřeby je záznam poskytnuté konzultace či písemné informace možné zařadit do statistik a evidence.

Při komunikaci s uživatelem je důležité naslouchat a dotazovat se. V této fázi probíhá upřesnění možných nejasností. Knihovník se snaží zjistit, jaké informace již uživatel našel a za všech okolností zachovává objektivní postoj k dané problematice.

3.1.3 VIRTUÁLNÍ REFERENČNÍ SLUŽBY

Virtuální referenční služby (VRS) jsou poskytovány v on-line prostředí. Uživatel a knihovník komunikují pomocí internetu a výpočetní techniky on-line. Tyto služby vznikly v polovině 90. let 20. století jako e-mailové a informační služby.

Služba je zahájena elektronicky a komunikace knihovníka a tazatele probíhá prostřednictvím e-mailu, ICQ, sociálních sítí či speciálního softwaru vyvinutého pro tento účel komunikace.

Virtuální referenční služby dělíme na:

- **Synchronní** – komunikace mezi knihovníkem a tazatelem probíhá v reálném čase, on-line.
- **Asynchronní** – komunikace probíhá pomocí e-mailů nebo předem připravených webových formulářů na stránkách knihoven. Tazatel obdrží odpověď zpravidla do 48 hodin.

Nejznámější a nejčastější digitální / virtuální službou v ČR je služba **Ptejte se knihovny**, do níž je zapojeno více než 90 českých knihoven. Od roku 2004 službu zastřešuje a rozvíjí Národní knihovna České republiky.

Obrázek 1 – Úvodní stránka služby Ptejte se knihovny

Možnosti zadání dotazu:

- podle oboru,
- podle regionu,
- chat.

Služba **Ptejte se knihovny** slouží k zodpovídání jednoduchých dotazů, nenahrazuje žádost o rešerši. Uživatelé mohou přes tuto službu požádat o stručné bibliografické či faktografické informace, základní literaturu apod. Pokud dotaz přesahuje základní rámec, pak je uživatel na tuto skutečnost upozorněn.

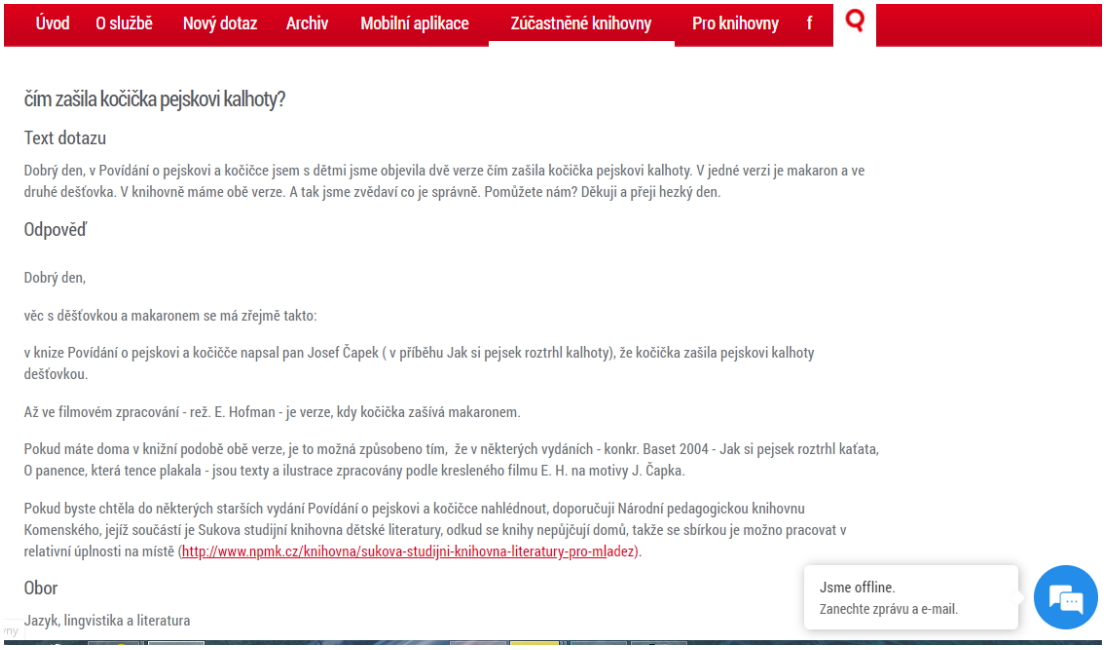

Obrázek 2 – Ptejte se knihovny – Ukázka dotazu

Zúčastněné knihovny garantují odpovědět na dotaz do dvou pracovních dnů od jeho přijmutí. Pokud je však dotaz složitější nebo je nutné jej předat jiné instituci, může zodpovězení dotazu trvat i déle, avšak uživatel je informován. Všechny dotazy jsou uloženy v archivu služby. Archiv je budován již od roku 2004 a naleznete zde zodpovězené i velmi specifické faktografické dotazy[9].

3.2 Bibliografické služby

3.2.1 Bibliografie

DEFINICE

Bibliografie je seznam dokumentů zpracovaný podle určitých zásad, pravidel a hledisek nebo ji také můžeme definovat jako nauku o seznamech dokumentů, o jejich účelu, způsobech využívání, druzích, historickém vývoji a metodice a technice jejich zpracování.

Bibliografie – teorie, činnosti a techniky identifikující a popisující dokumenty.

Bibliografický vyhledávací systém umožňuje přístup k údajům, které popisují a jednoznačně identifikují dokument.

[9] Více na: www.ptejteseknihovny.cz

Seznam použité literatury, tj. bibliografie, je nepostradatelnou součástí každé vědecké práce. Hlavním úkolem je podat informace o existenci dokumentů a usnadnit orientaci v nich.

Typy a druhy bibliografií se dělí podle rozsahu a obsahu na:

- **Všeobecné** – zpracovávají veškerou literaturu bez ohledu na obory,
- **Speciální** – zpracovávají literaturu jednolitých věd nebo okruh širší či užší tématiky. Pokud se bibliografie zajímá pouze o samotnou osobu nebo o tvorbu jedné osoby, jedná se o personální bibliografii.

Dělení bibliografie podle toho, jaké dokumenty zpracovává:

- **Knihy**,
- **Periodika**.

Teritoriální dělení:

- **Mezinárodní**,
- **Národní** – může a nemusí být omezená jazykem,
- **Regionální** – zaznamenává literaturu, která vyšla na určitém území nebo se týká územního celku.

Podle chronologického principu:

- **Běžná/současná**,
- **Retrospektivní**.

Podle vydání bibliografie:

- **Jednorázové** – určené pro jednorázovou potřebu s časově omezeným významem,
- **Průběžné**.

Dělení podle použitých pramenů:

- **Primární** – například národní bibliografie,
- **Sekundární** – vycházejí z primárních pramenů (např. speciální bibliografie),
- **Terciální** – bibliografie bibliografií.

Katalogy nám umožňují rozšířené a kombinované vyhledávání ze všech bibliografických údajů.

DEFINICE

Katalog je sekundární informační zdroj obsahující soubor katalogizačních záznamů o dokumentech, které daná knihovna uchovává ve svých fondech nebo které trvale nebo dočasně zpřístupňuje, vytvářený podle předem stanovených zásad a umožňující zpětné vyhledávání dokumentů.

Příklad: Katalog Moravskoslezské vědecké knihovny
http://www.katalog.svkos.cz

Souborný katalog je knihovní katalog, který zachycuje částečně nebo v úplnosti záznamy dokumentů více než jedné knihovny nebo informační instituce. Záznamy obsahují sigly knihoven, které identifikují vlastníka dokumentu.

Příklad: Souborný katalog SCR https://www.caslin.cz/

Regionální souborný katalog obsahuje záznamy dokumentů knihoven působících v určitém regionu.

Příklad: Regionální knihovna Karviná https://katalog.rkka.cz/

Národní souborný katalog obsahuje záznamy dokumentů knihoven jednoho státu.

Příklad: Souborný katalog ČR https://aleph.nkp.cz/

3.2.2 BIBLIOGRAFICKÉ SLUŽBY

Bibliografické služby patří k adresným informačním službám poskytovaným uživatelům na požádání.

DEFINICE

Bibliografické služby jsou informační služby spočívající v poskytování bibliografických informací v podobě bibliografických záznamů a bibliografických soupisů (jednorázových i periodických).

Bibliografická informace je druh sekundární informace obsahující reprezentaci dokumentu nebo jeho části. Základní jednotkou bibliografické informace je bibliografický údaj, který obsahuje hodnotu jednoho atributu

dokumentů. Prostřednictvím hodnot bibliografických údajů může bibliografická informace vstupovat do vztahů s dalšími bibliografickými informacemi (díla téhož autora, časopis – číslo – článek apod.). V komunikačním procesu plní funkci indikativní (informace o existenci dokumentu), identifikační (odlišení dokumentu od ostatních) a popisnou; ty mohou být dále rozšířeny o funkce selekční, lokační a hodnotící.

Bibliografický záznam je ověřený a standardizovaný soubor údajů o bibliografickém zdroji. Skládá se z bibliografického popisu, selekčních údajů, obsahové charakteristiky, lokačních, exemplářových a kódovaných údajů. Slouží k identifikaci a zajištění přístupu dokumentu.

Základní formy bibliografických služeb:

Novinková služba – informace o novinkách, vydávání a šíření seznamů přírůstků dané knihovny. Softwarové aplikace umožňují z katalogu knihovny vygenerovat seznamy nové získané literatury a zveřejnit je na webu.

Obrázek 3 – Webová stránka MSVK – novinky ve fondu knihovny

Vydávání a šíření periodických a neperiodických bibliografií – postup při tvorbě bibliografií se podobá tvorbě rešerší. Mnoho organizací/knihoven vydává periodickou nebo neperiodickou bibliografii, převážně pak regionálního zaměření (viz obr. 4).

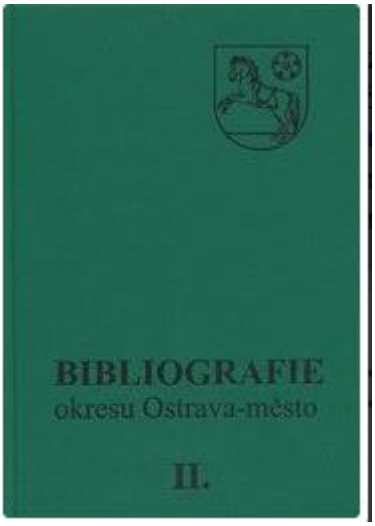

Obrázek 4 – Bibliografie vydaná MSVK

Mluvená bibliografie uživatele seznamuje s literaturou k vybranému tématu, personální bibliografií či s novými přírůstky. Zpravidla je součástí akcí, např. křest knihy, kdy autor či knihovník poskytne slovně bibliografii autorovy předešlé tvorby.

Bibliografický plakát nebo **leták** je fakticky bibliografický soupis menšího rozsahu, zpravidla s aktuálním obsahem, např. knižní novinky v knihovně na plakátu. Je však velmi ojedinělý.

3.3 Rešeršní služby

Rešeršní služby poskytují zpracování a poskytování rešerší na základě požadavku uživatelů. Rešerše spočívá v nalezení zdrojů informací dle uživatelem předem definovaných požadavků. Kromě tématu si uživatel určí časové, jazykové a geografické vymezení, v jakých zdrojích a jaké druhy dokumentů mají být vyhledány. Výsledkem je soupis zdrojů, které odpovídají jeho zadání.

DEFINICE

Rešerše je soupis záznamů dokumentů nebo jejich částí. Výsledek (popř. proces) vyhledávání informací je ve formě dokumentografických nebo faktografických záznamů, popř. plných textů.

Rešeršní služby jsou dokumentografické nebo faktografické služby spočívající ve zpracování a poskytování rešerší uživatelům odborných informací.

Rešeršní požadavek je konkrétně formulovaná žádost uživatele o zpracování rešerše. Rešeršní požadavek je obvykle formulován v přirozeném jazyce, prezentován písemně, ústně nebo jiným způsobem.

Zákon č. 257/2001 Sb. říká, že „*veřejné knihovnické a informační služby spočívají v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy*“.[10]

Tyto služby jsou poskytovány zdarma, avšak knihovna může požadovat úhradu skutečně vynaložených nákladů. Poskytování ústních informací je bezplatné, avšak rešeršní služby jsou zpoplatněny. Rešeršní službu vyhledávají a využívají především lidé pro studium a výzkum.

Tyto služby poskytují zejména odborné, vysokoškolské a veřejné knihovny. Zpracování rešerší představuje časově náročnou činnost. Znalost problematiky vyhledávání a třídění relevantních zdrojů je velmi náročná a požaduje určité zkušenosti z oblasti poskytování informací.

Knihovna má právo účtovat si skutečně vynaložené náklady. Řada knihoven stanovuje cenu za počet poskytnutých záznamů. S rozvojem internetu a přístupu k různým on-line počítačovým databázím se rešeršní práce výrazně změnila. Mnozí uživatelé si informace vyhledávají sami pomocí počítačových vyhledávačů a databází.

[10] ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98. Dostupné také z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm

3.3.1 DRUHY REŠERŠÍ

Rešerše lze klasifikovat podle různých hledisek. Výklady jednotlivých druhů rešerší poskytuje Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy.

Podle časového hlediska:

- **Jednorázová** – shrnuje materiál k danému tématu za stanovené období k určitému datu.
- **Průběžná** – výsledek nepřetržitého sledování materiálu k danému informačnímu požadavku. Jednotlivá pokračování se poskytují uživateli zpravidla periodicky (např. měsíčně).
- **Doplňková** – uvádí nejnověji zachycené prameny informací, jimiž se na žádost uživatele doplňuje již dříve zpracovaná rešerše.

Podle způsobu zpracování:

- **Klasické** – jsou prohledávány tištěné dokumenty, např. lístkové katalogy, kartotéky, dokumenty v papírové podobě.
- **Automatizované** – hledání probíhá pomocí výpočetní techniky na internetu, v elektronických databázích apod.
- **Kombinované** – prohledávání informačních zdrojů jak v papírové, tak elektronické podobě.

Podle zahrnutých druhů dokumentů:

- **Komplexní** – zahrnuje záznamy všech druhů zjistitelných dokumentů, které odpovídají tématu stanovenému rešeršnímu požadavku.
- **Jednodruhová** – zahrnuje záznamy jediného druhu dokumentů, např. patentová rešerše.
- **Vícedruhová** – obsahuje záznamy dokumentů dvou nebo více druhů dokumentů, např. časopisů a knih nebo norem.

Podle druhu zachycených informací:

- **Dokumentografická (bibliografická)** – zahrnuje bibliografické záznamy dokumentů, tzn. citace, které mohou být doplněny o abstrakty záznamů. Uživatel musí pak jednotlivé dokumenty sám prostudovat a najít relevantní informace pro svou potřebu.
- **Faktografická** – obsahuje faktografické informace, konkrétní fakta, např. data, chemické, fyzikální nebo technické tabulky aj. Uživatel obdrží již konkrétní informace, nemusí již studovat literaturu.

Podle specifických hledisek:

- **Předmětovou** – s označením, co bude předmětem rešerše, např. klíčovým slovem.
- **Účelovou** – pro technicko-právní průzkum, novost řešení.
- **Patentovou** – zaměřenou od prostého vyhledání patentů, týkající se problému nebo odhalující patentovou aktivitu firmy či jednotlivce, až po tzv. rešerši na patentovou čistotu.[11]
- **Funkční** – pro zahájení výzkumného úkolu nebo výroby.
- **Subjektovou** – informace o patentové aktivitě konkrétního subjektu, autora aj.
- **Druhovou** – zaměřené jen na určité druhy dokumentů, např. jen z patentů.
- **Místní** – zaměřená na určitý region.
- **Jazykovou** – zaměření na určité lingvistické oblasti.
- **Výběrovou** – jen z určitého informačního zdroje.
- **Orientační** – pro rozhodnutí, zda v hledání zdrojů pokračovat, nebo ukončit.[12]

3.3.2 REŠERŠNÍ PROCES

Proces vyhledávání informací se skládá z následujících etap:[13]

- Analýza informačního požadavku,
- Výběr informačního zdroje,
- Rešeršní strategie,
- Výstup výsledků,
- Dodání primárního dokumentu.

Tyto jednotlivé etapy v sobě skrývají další navazující procesy.

1. Etapa – Analýza informačního požadavku

Analýza informačního procesu probíhá pouze tehdy, pokud se na rešerši podílí informační specialista, který koncovému uživateli zprostředkovává informace.

Žádost o rešerši by měla probíhat prostřednictvím řízeného interview mezi informačním specialistou a uživatelem. Cílem dialogu je pochopit informační potřebu žadatele, kterou formuluje do požadavku. Vedení dialogu je klíčové,

[11] Patentová čistota spočívá v tom, že ani použití technologie na výrobu, zařízení, nový výrobek nejsou chráněny nějakým průmyslovým právem, jehož majitelem je někdo jiný.
[12] VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-520-5.
[13] PAPÍK, Richard. *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. 1. vyd. Praha: Velryba, 2011, s. 91. Podnikání a management. ISBN 978-80-85860-22-1.

komunikace musí být cílevědomá, aby informační pracovník porozuměl informačnímu požadavku a potřebám uživatele.

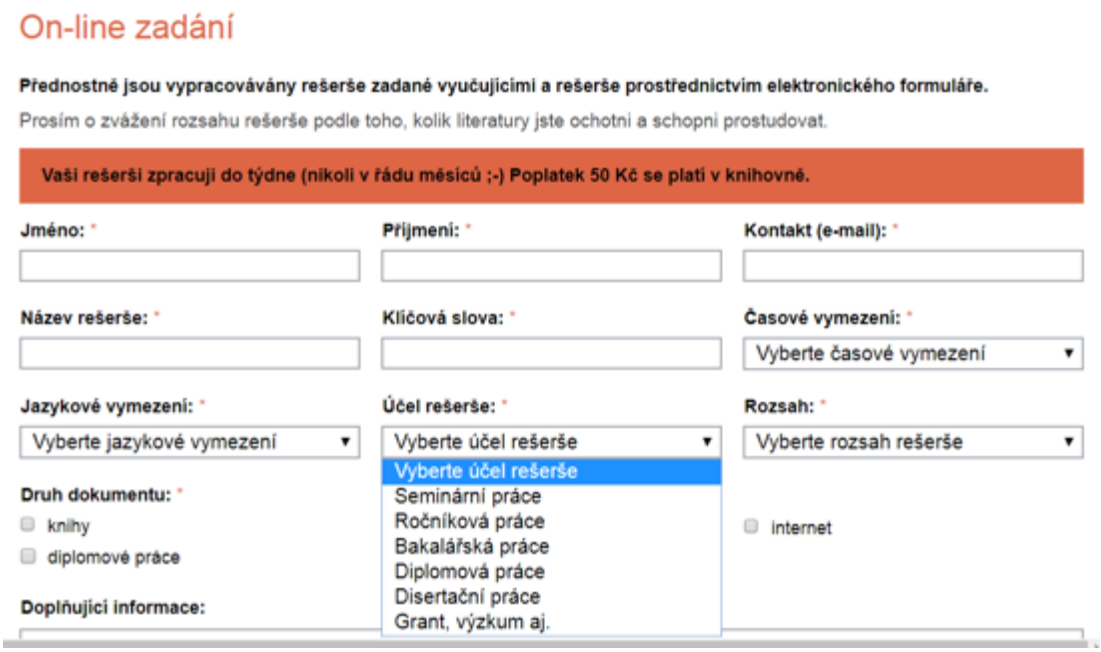

Obrázek 5 – Ukázka on-line formuláře k zadání rešerše

V případě zadání požadavku v papírové podobě nebo elektronickým formulářem na webu je potřeba, aby uživatel uvedl všechny informace důležité k vypracování rešerše:

1. Kontaktní údaje podle GDPR, včetně e-mailu a telefonu, který je důležitý v případě upřesnění požadavku ze strany knihovníka. Je to nejrychlejší možnost, jak se s uživatelem spojit.
2. Účel rešerše slouží k upřesnění, k jakému typu práce je výsledný produkt určen. Může se jednat o seminární, ročníkovou, bakalářskou práci, výzkum aj.
3. Vymezení hledané literatury či informací dle těchto kritérií:

   → Tematické zaměření – určení předmětových hesel či klíčových slov,
   → Jazykové – rešerši je možné zaměřit např. na dokumenty vydané pouze v češtině, němčině apod.,
   → Druhové – knihy, články, plné texty, aj.,
   → Chronologické/časové vymezení – dokumenty vydané od určitého roku nebo do určitého roku,
   → Zeměpisné – rešerše bude zaměřena k určitému regionu, místu, státu apod.,
   → Úplnost – rešerše zahrnuje všechny zjistitelné informace nebo záznamy dokumentů z daných zdrojů či bude jen výběrová.

Rešeršní pracovník si musí uvědomit, s jakými dalšími oblastmi dané téma souvisí, či jakého se dotýká, případně co je nutné vyloučit.

2. Etapa – Výběr informačního zdroje

Výběr adekvátních informačních zdrojů je velmi důležitý. Přednost dáváme elektronickým zdrojům, ale někdy nelze vyloučit hledání v tištěných bibliografiích či jiných dokumentech. Výběr zdroje je strategickou záležitostí, která ovlivní konečnou relevanci a pertinenci vyhledaných záznamů.

Mnohé výrazy a klíčová slova se pro vyhledávání objeví v průběhu zpracování rešerše. Nalezené selekční údaje zaznamenáváme. Nezbytnou součástí je nalezení vztahů mezi selekčními výrazy (booleovské operátory).

Informační pracovník postupně prochází informační zdroje, formuluje dotazy a vybírá relevantní bibliografické záznamy a fakta.

3. Etapa – Rešeršní strategie

„*Rešeršní strategie je metodický postup, jak pomocí jednotlivých cílených kroků získat relevantní dokument.*“[14]

Základní typy rešeršní strategie:

Strategie stavebních kamenů (building blocks) – spočívá ve zjednodušeném přeformulovaném dotazu do několika dílčích dotazů. Jednotlivé klíčové pojmy k sobě poskládáme pomocí booleovských operátorů[15].

Strategie rostoucí perly (growing pearl) – je založena na postupném rozšiřování dotazu a jeho doplňování o další možná klíčová slova. Vyhledávání začne od nejužšího a nejspecifičtějšího tak, aby byl nalezen alespoň jeden relevantní záznam, který nás dovede k dalším pojmům.

Strategie osekávání/omezení (limits) – snížení počtu dokumentů na přijatelnou míru úplnosti. Od úplnosti směrem k přesnosti. Můžeme omezit počet záznamů, např. na základě tématu, jazyka, časového nebo teritoriálního omezení.

4. Etapa – Výstup výsledků

Výsledkem rešeršního procesu je zobrazení dokumentu v tzv. zobrazovacích formátech. Konkrétní podoba těchto formátů záleží na producentech

[14] PAPÍK, Richard. *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. 1. vyd. Praha: Velryba, 2011, s. 100. Podnikání a management. ISBN 978-80-85860-22-1.
[15] Slouží k určení vztahů v řetězci slov. Jsou to pomocné operátory při vyhledávání, mezi základní operátory patří AND, OR a NOT.

a poskytovatelích informačních zdrojů. V jednotlivých formátech jsou zobrazena různá pole: autor, titul, bibliografické údaje, abstrakt, plný text aj.

Systémy uživatelsky orientované nabízejí menší počet zobrazovacích formátů, např. free, short, medium, long, full. V této fázi dochází k hodnocení výsledků rešerše, její relevance, pertinence, úplnost a přesnost.

DEFINICE

Relevantní informace je informace formálně nebo věcně shodná s dotazem zadaným uživatelem v přirozeném či selekčním jazyku. Formální relevance je shoda formulace rešeršního dotazu se selekčními údaji dokumentu, věcná (obsahová) relevance je shoda obsahu informačního dotazu s obsahem vyhledaného dokumentu. Ke zjišťování relevance se používají koeficienty (míry) úplnosti a přesnosti.

Pertinentní informace jsou informace, které vyhovují subjektivním požadavkům uživatele na obsah informace nebo dokumentu.

Míra úplnosti rešerše – koeficient pro hodnocení relevance rešerše definovaný jako poměr počtu nalezených relevantních záznamů k počtu všech relevantních záznamů v databázi. Obvykle se vyjadřuje v procentech.

Míra přesnosti rešerše – koeficient pro hodnocení relevance rešerše definovaný jako poměr počtu nalezených relevantních záznamů k celkovému počtu záznamů v rešerši. Obvykle se také vyjadřuje v procentech.

5. Etapa – dodání primárního dokumentu

V rámci procesu vyhledávání informací má koncový uživatel zájem získat primární dokument. Ve většině případů jsou výstupem rešerší pouze bibliografické záznamy. Uživatel musí získat primární dokument samostatně či pomocí zprostředkovatele (např. knihovny).

Služby dodání dokumentu (DDS) nebo elektronické dodávání dokumentů (EDS) jsou ve většině případů zpoplatněny a nejsou v rámci rešeršního procesu poskytnuty automaticky. Dále je možné využít meziknihovní výpůjční služby (MVS) nebo mezinárodní meziknihovní výpůjční služby (MMVS), které poskytují knihovny.

3.3.3 FORMÁLNÍ ÚPRAVA REŠERŠE

Vyhledané bibliografické záznamy se třídí již v průběhu vyhledávání informací. Pokud informační pracovník vytváří záznamy, řídí se zpravidla citační normou ČSN ISO 690. Norma uvádí podrobný návod, jak citovat literaturu a prameny.[16]

Zpracovatel rešerše zhodnotí výsledné záznamy na základě relevantnosti, pertinence, úplnosti a odstraní případné duplicitní záznamy. Lze doplnit další údaje, např. lokaci nebo dostupnost dokumentu.

Uspořádání relevantních záznamů v rešerši je možné mnoha způsoby. Často se záznamy řadí dle druhu dokumentů, např. monografie, články, internetové zdroje, plné texty aj. Záznamy můžeme dále řadit abecedně podle jména autora, chronologicky, tematicky atd.

Nedílnou součástí rešerše je vytvoření titulního a analytického listu, který obsahuje seznam zdrojů, ve kterých proběhlo vyhledávání. Součástí titulního listu je také jméno autora rešerše a klíčová slova, která byla použita pro vyhledávání.

Formální úpravu rešerší také řešila norma ČSN 01 0198, která byla bez náhrady zrušena. Tato norma se v praxi stále používá jako inspirace.

Rešerše se skládá z:

- **Titulní list** – na titulním listu jsou tyto základní údaje: název rešerše, číslo rešerše, název a adresa organizace, autor rešerše, klíčová slova, předmětová hesla apod.
- **Analyticky list** – druhy dokumentů v rešerši, jazykové časové a geografické vymezení dokumentů, zvolené uspořádání záznamů, přehled použitých zkratek a další možné poznámky.
- **Základní list** – soupis záznamů včetně možné anotace. Důležitá je jednotná podoba záznamů (úprava podle doporučených norem). Záznamy budou uspořádány podle vhodného kritéria (např. podle typu dokumentů, jazykové oblasti, dílčích témat, abecedně podle jména autora, chronologicky apod.). U záznamů se uvádějí sigly nebo údaje o institucích, ve kterých se dokument nachází.

Záznamy uvedené v rešerši se průběžně číslují. Také stránky rešerše se číslují, až na titulní list. V rešerši je vhodné také uvádět u záznamu informace o uložení dokumentů – nejen siglu knihovny, ale případně i signaturu, kde se nalézá.

[16] *ČSN ISO 690 (01 0197) Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*. 3. vyd. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. Česká technická norma.

4 METODY VYHLEDÁVÁNÍ INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

Pokud chceme úspěšně vyhledávat informační zdroje v katalozích knihoven, v českých i zahraničních databázích či na internetu, je potřeba si osvojit rešeršní strategii. Jak již znáte z minulé kapitoly, rešeršní strategie se skládá z následujících kroků:

- **Slovní formulace dotazu** – stanovení základního problému, oblasti, oboru, který chceme objasnit a vyhledat další informace,
- **Výběr vhodných klíčových slov, deskriptorů nebo předmětových hesel**,
- **Předběžná formulace dotazu** – stanovení možnosti základního nebo rozšířeného vyhledávání,
- **Vytipování možných informačních zdrojů, katalogů nebo databází**,
- **Zhodnocení výsledku vyhledávání** – posouzení relevance vyhledaných záznamů, v případě nespokojenosti je možné dotaz upřesnit a provést nové hledání.

4.1 Booleovské (logické) operátory

Rozšířené vyhledávání probíhá pomocí základních booleovských operátorů AND, OR, NOT, které spojují slova do vztahů odpovídajícím požadované formulaci konkrétního dotazu. Při vyhledávání je vhodné využívat a kombinovat různé nástroje včetně tezaurů a řízených slovníků.

DEFINICE

Booleovské vyhledávání je způsob vyhledávání informací, který je založen na aplikaci booleovské logiky. Booleovský dotazovací jazyk nabízí formulaci dotazu jako logického výrazu, který se skládá z operandů a logických operátorů.

Operandy (rešeršní výrazy) mohou být slova nebo fráze.

Operátory vyjadřují vztah mezi zadanými operandy (obvykle AND, OR, NOT).

Výsledkem booleovského vyhledávání je množina dokumentů, jejíž každá položka obsahuje operandy v souladu s formulací rešeršního dotazu.

AND (a zároveň) se používá v případě, pokud chceme dotaz zúžit. Jedná se o logický součin. Pomocí operátoru se vyhledávají výsledky, které obsahují všechny použité výrazy.

Příklad: architektura AND knihovny

Systém vyhledá všechny dokumenty, v nichž se vyskytují obě slova současně.

OR (nebo) dotaz rozšiřuje. Systém vyhledává všechny dokumenty tak, aby se ve vyhledaných záznamech vyskytovalo alespoň jedno ze zadaných slov. Používá se převážně v případech, kdy prohledáváme výrazy přirozeného jazyka a dá se předpokládat výskyt synonym, příbuzných slov nebo různých pravopisných forem.

Systém vyhledá všechny odkazy na dokumenty, ve kterých se nachází alespoň jedno ze svou uvedených slov.

Příklad: jídlo OR pokrm, skupina OR segment, gymnázium OR gymnásium, brailovo písmo OR braillovo písmo

NOT (ne, bez) odstraňuje nežádoucí dokumenty. Systém vyhledá všechny dokumenty, ve kterých se vyskytuje první výraz, který stojí před operátorem. Výraz, který stojí za NOT, se ve výsledku neprojeví. Dochází tedy k eliminování nežádoucích informací. NOT můžeme nahradit mínusem (-) případně AND NOT.

Příklad: zámky NOT zámečnictví

Po zadání nám systém vyhledá pouze šlechtická sídla.

4.2 Zástupné znaky

Použití znaků pro rozšíření se může v různých vyhledávacích systémech lišit, tudíž není na škodu si vždy prostudovat nápovědu. Zpravidla se příslušný znak píše za kořenem slova. Systém nalezne dokumenty se slovy, které obsahují zadaný základ slova. Některé vyhledávací systémy umožňují tzv. pravostranné i levostranné rozšíření, případně znak uprostřed slova.

Nejčastěji využívané znaky pro rozšíření jsou: *, ?, #, $, %.

Tyto zástupné/rozšiřovací znaky nám umožní vyhledat pomocí jednoho příkazu různé varianty zadaného slova:

***** nahrazuje 0 až libovolný počet znaků, lze ji použít na začátku či na konci výrazu

Příklad: knihov (systém vyhledá záznamy, ve kterých se vyskytují slova, knihovny, knihovník, knihovnictví, knihově apod.)*

? nahrazuje jeden znak na konci, začátku i uvnitř slova

Příklad: p?le (systém vyhledá dokumenty se slovy pole, píle apod.)

4.3 Další operátory a pomocné znaky

( ) – závorky slouží k vytváření složitých výrazů. Operátor se vztahuje na všechna slova obsažená v závorce

Příklad: (architekt AND knihovn* or informač* AND organizace)*

> slovo záznam obsahující toto slovo bude řazen na začátek výsledků vyhledávání

Příklad: >Ratiboř AND zámek*

< / **~** slovo záznam obsahující toto slovo bude řazen na konec výsledků vyhledávání

5 ZÁKLADNÍ KATALOGY, DATABÁZE A PORTÁLY PRO VYHLEDÁVÁNÍ

Nejpraktičtější je vyhledávání v knihovnách, které mají právo celostátního povinného výtisku. Dle zákona se jedná o tyto knihovny:

- Národní knihovna České republiky
- Moravská zemská knihovna v Brně
- Vědecká knihovna v Olomouci
- Regionální povinný výtisk pak určené knihovně v kraji. Např. pro Moravskoslezský kraj je to Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě.

5.1 Souborný katalog České republiky (CASLIN)

https://www.caslin.cz/

Ve své bázi soustřeďuje údaje o dokumentech z fondů českých knihoven a institucí, které zasílají do Souborného katalogu své záznamy nebo poskytují informace o odběru periodik.

Katalog je budován od roku 1995 a obsahuje více než 7 milionů záznamů českých a zahraničních monografií, periodik a speciálních dokumentů. Ve vyhledaných výsledcích záznamů lze dohledat informace o dostupnosti dokumentu, respektive o knihovně nebo knihovnách, která tento dokument vlastní. Informace o vlastníkovi dokumentu je vyjádřena siglou a zkratkou knihovny. Sigla poskytuje uživateli více informací o vlastníkovi dokumentu, ať již adresu, telefonní čísla nebo URL adresu.

U některých vyhledaných záznamů je možné propojení do konkrétního lokálního katalogu knihovny (vlastníka dokumentu) a získat tak aktuální informaci o současném stavu dostupnosti dokumentu (zda je dokument právě vypůjčen, či je volně k dispozici).

U periodik lze v Souborném katalogu zjistit, které ročníky daného periodika určitá knihovna odebírá či odebírala. U některých titulů seriálů je možné získat plný text.

Služby Souborného katalogu ČR:

- Vyhledávání a lokalizace dokumentů,
- Služba MVS v prostředí Souborného katalogu ČR,
- Stahování záznamů,
- Možnost propojení na internetové zdroje související s příslušným dokumentem – plné texty, anotace, obsahy, obálky aj.,
- Generování bibliografické citace,
- Statistiky pro knihovny.[17]

Možnosti vyhledávání:

- Základní vyhledávání,
- Rozšířené vyhledávání,
- Z více bází – nabízí možnost hledání z NKC (Národní knihovna ČR), SKC (Souborný katalog ČR), ČNB (Česká národní bibliografie), ANL (České články), SLK (Katalog Slovanské knihovny) a KKL (Databáze knihovnické literatury),
- Vyhledávání CCL – dotazovací jazyk stanoví základní soubor příkazů uživatele a odpovědí systému v průběhu vyhledávání, tj. názvy příkazů a jejich syntaxi (vyhledávací výrazy, operátory, identifikátory aj.).

Ve vyhledávacích maskách je možné zvolit pole, ve kterém budeme hledat. Lze použít booleovské operátory a hvězdičku či otazník pro pravostranné rozšíření. Vybrané záznamy lze uložit nebo zaslat e-mailem.

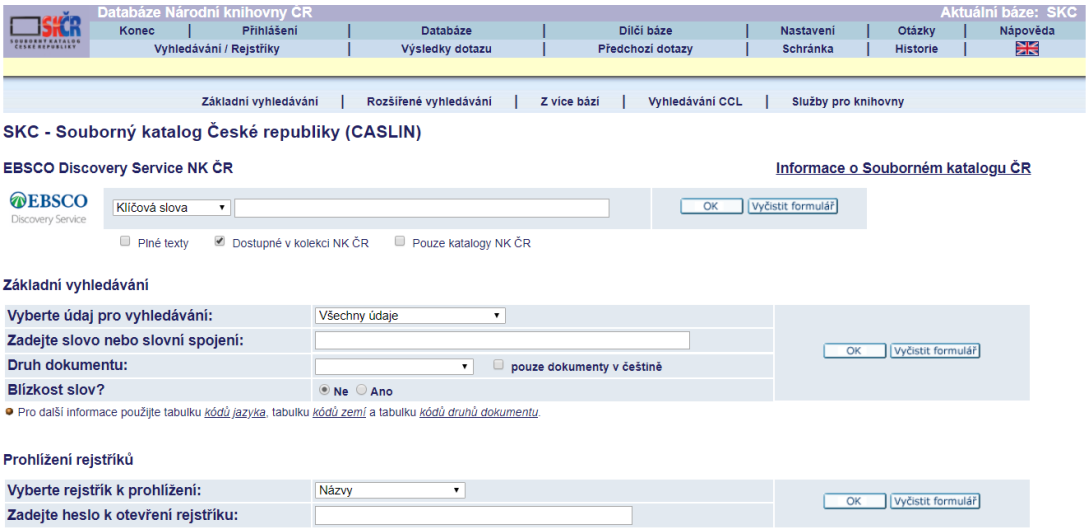

Obrázek 6 – Souborný katalog ČR

[17] Více na: www.caslin.cz

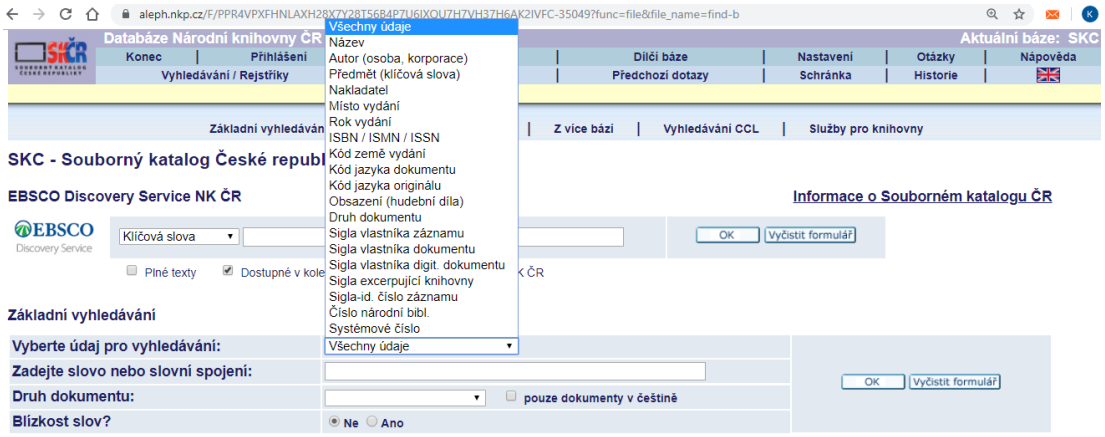

Obrázek 7 – Souborný katalog ČR – základní vyhledávání

V základním vyhledávání lze vybrat údaj pro vyhledávání (např. autor, název, místo vydání, rok vydání, ISBN/ISSN apod.).

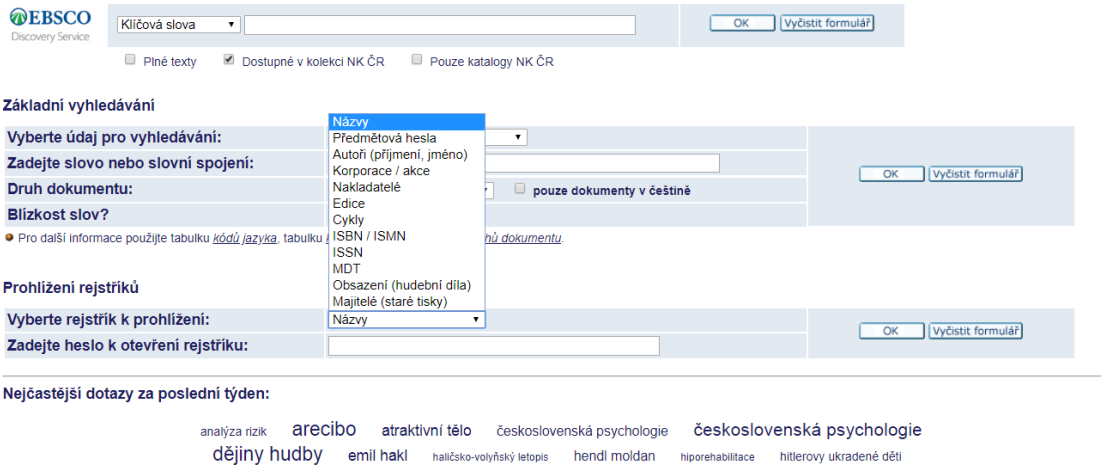

Obrázek 8 – Souborný katalog ČR – prohlížení rejstříků

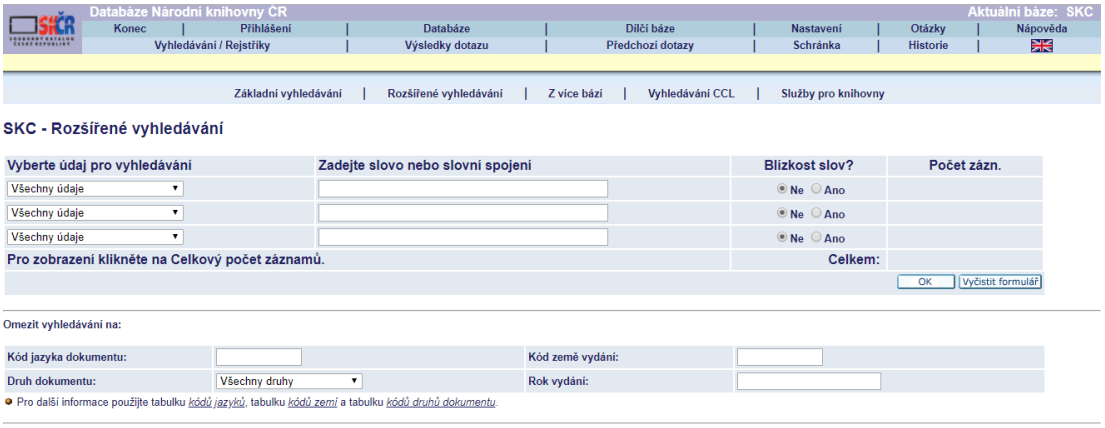

Obrázek 9 – Souborný katalog ČR – rozšířené vyhledávání

Vyhledávání pomocí dotazovacího jazyka CCL používáme tehdy, když potřebujeme zadat do dotazu různé vyhledávací operátory.

Příklad: *architekt* AND knihovn* or informač*AND organizace*

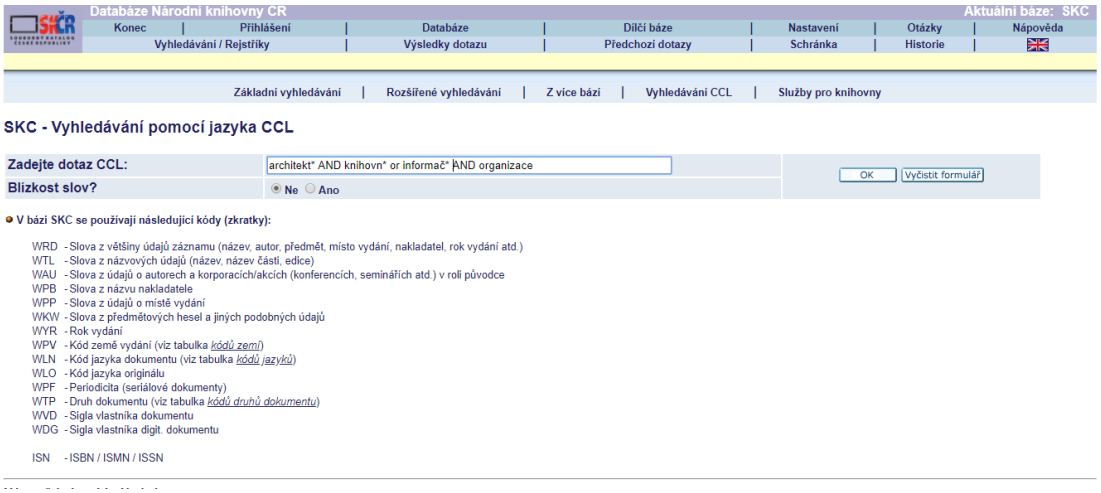

Obrázek 10 – Souborný katalog ČR – vyhledávání pomocí jazyka CCL

Obrázek 11 – Souborný katalog ČR – výsledek hledání pomocí jazyka CCL

EBSCO Discovery Services je součástí Souborného katalogu ČR. Jedná se o moderní vyhledávací rozhraní, které umožňuje hledání ve všech bázích Národní knihovny současně. Pro registrované uživatele Národní knihovny lze prohledávat také licencované placené zdroje.

Je zde možnost hledat:

- pouze plné texty,
- dokumenty dostupné v kolekci NK ČR,
- pouze katalogy NK ČR.

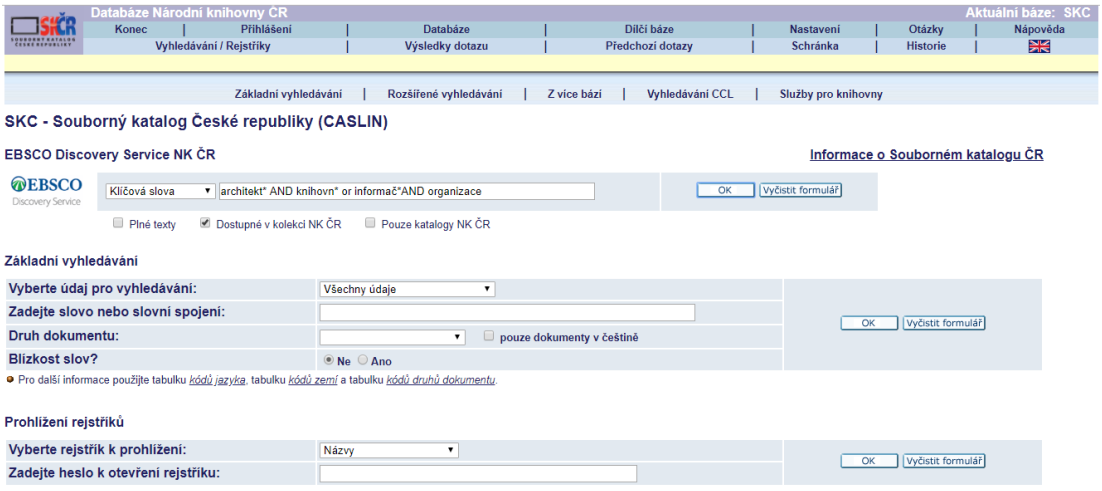

Obrázek 12 – Souborný katalog ČR – vyhledávání v EBSCO Discovery Service

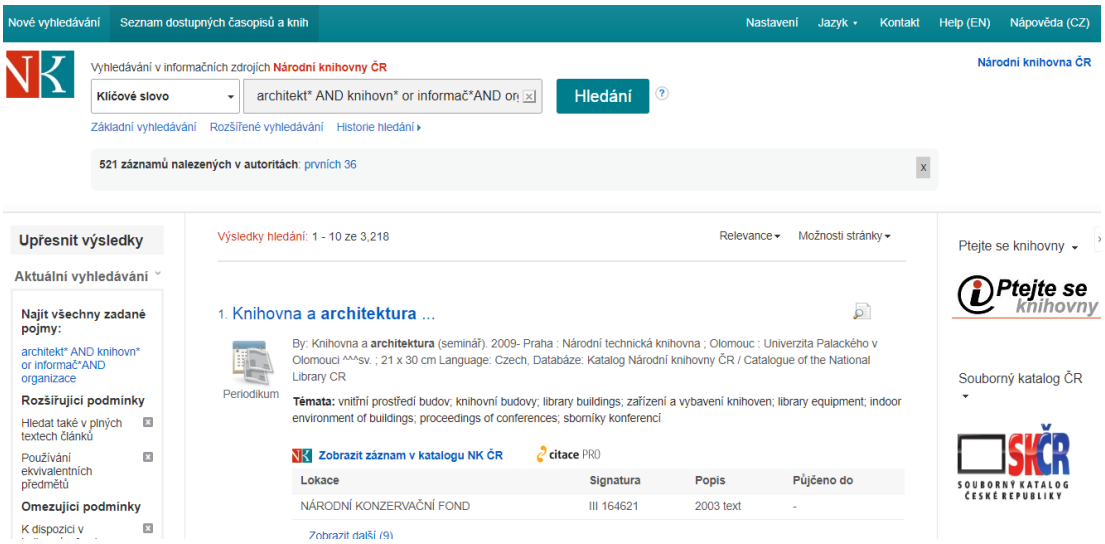

Obrázek 13 – Souborný katalog ČR – EBSCO Discovery Service – výsledky vyhledávání

5.2 Česká národní bibliografie

https://aleph.nkp.cz/F/LKI1BK6VF1IEE3HCP15AE5HK1H86HSMLYL5JPSP184NYPCR1CT-55485?func=file&file_name=find-b&local_base=CNB

DEFINICE

Národní bibliografie je univerzální primární bibliografie registrující veškerou národní tiskovou produkci dané země (státu), vymezená jazykově, územně, proveniencně anebo tematicky (obsahově). Z hlediska časového určení se rozlišuje národní souběžná (resp. registrující) bibliografie, zachycující aktuální národní tiskovou produkci, a národní retrospektivní bibliografie, zachycující

národní tiskovou produkci vydanou před vznikem národního systému souběžné bibliografie.

Česká národní bibliografie je dostupná zdarma prostřednictvím internetu na webových stránkách Národní knihovny ČR, jedná se o dílčí část online katalogu NK ČR. Tato databáze zachycuje dokumenty vydané na území České republiky.

Databáze je doplňována i zpětně, není zde však zahrnuta firemní literatura, drobné tisky či šedá literatura. ČNB obsahuje české knihy, česká periodika, hudebniny, grafické, zvukové a elektronické dokumenty.

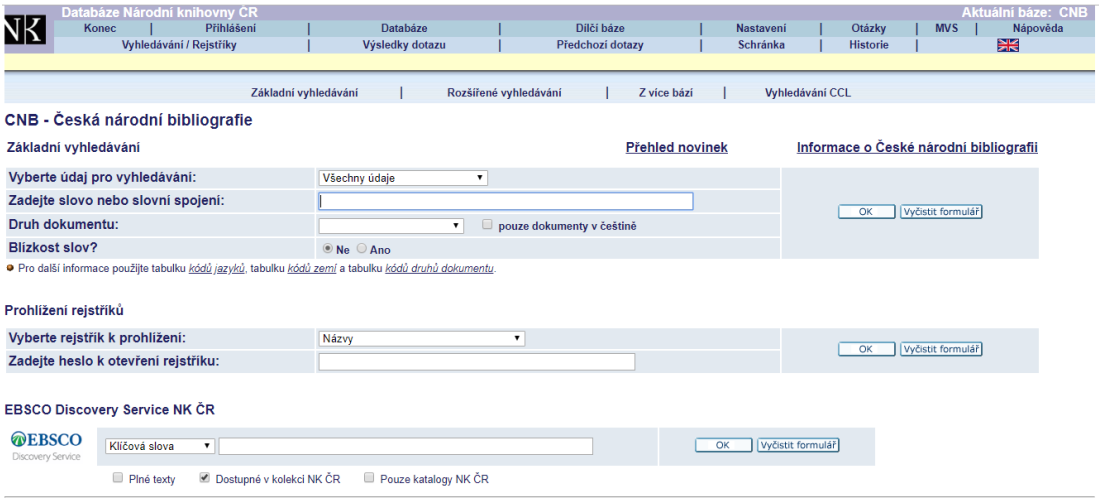

Obrázek 14 – Česká národní bibliografie

5.3 Databáze ANL

https://aleph.nkp.cz/F/FKU81RNLTRCK4DN6529TQDJXI2RX9F4P58E427Q89PYEB73DHP-28321?func=file&file_name=find-b&local_base=ANL

Báze ANL je soubornou databází bibliografií zpracovaných článků a statí, které jsou obsaženy v seriálech (periodicky vycházejících dokumentech), sbornících a v malé míře v monografiích vydávaných na území České republiky. Báze vznikla v rámci Kooperačního systému článkové bibliografie. Počet excerpovaných titulů se průběžně mění.

Excerpované časopisy jsou rozděleny do dvou oblastí:

- celostátně vydávané odborné časopisy a sborníky,
- regionální časopisy, sborníky a noviny.

Periodika jsou zpracována od roku 1990. V současné době je v bázi více než 1,5 mil. záznamů s ročním přírůstkem cca 58 000. Bibliografické záznamy jsou průběžně doplněny o odkazy na plné texty (jsou označeny jako „Plný text“). Druhý typ odkazů na plné texty označený jako „Digitalizovaný dokument“ směřuje do digitálního archivu Kramerius Národní knihovny ČR a texty nejsou volně online přístupné.

Národní knihovna České republiky spravuje databázi ANL, ale sama neexcerpuje. V současné době je garantem SVK Hradec Králové, která organizuje excerpční základnu. Do báze přispívají krajské vědecké knihovny a specializované odborné knihovny. Databáze je také přístupná v Centrálním portálu českých knihoven (knihovny.cz).

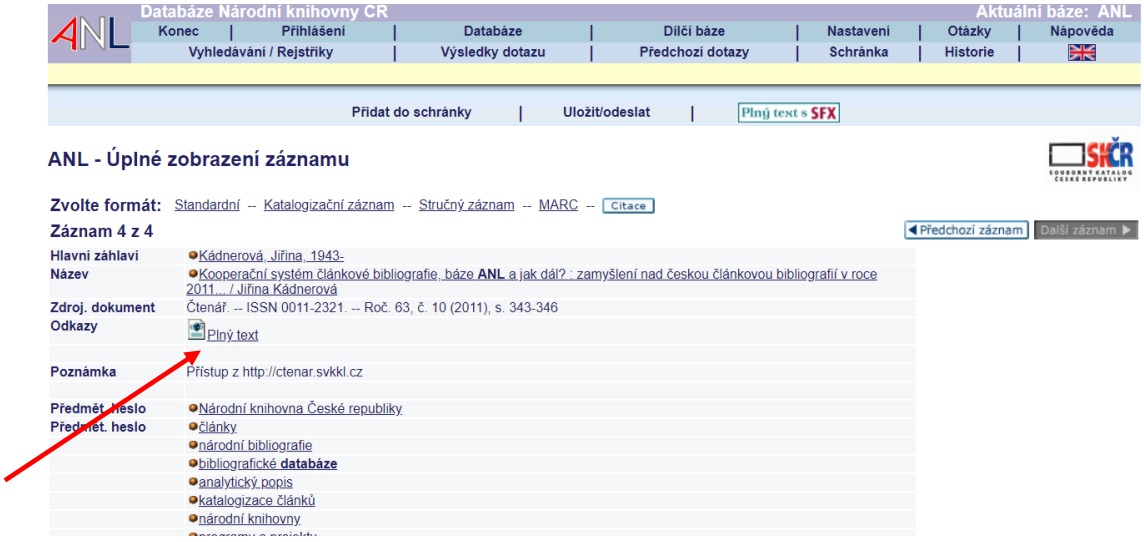

Obrázek 15 – Databáze ANL – odkaz na "Plný text"

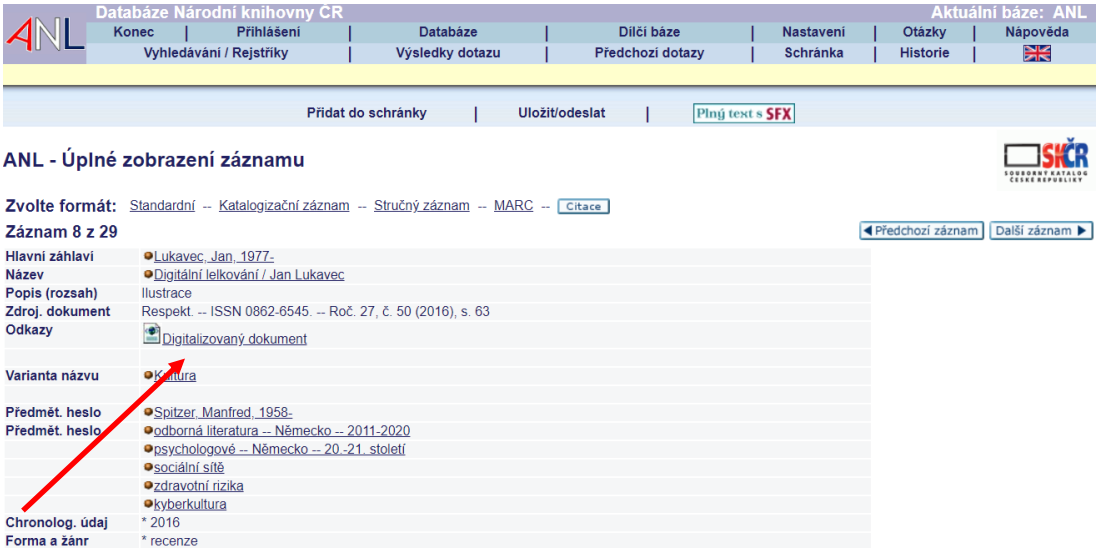

Obrázek 16 – Databáze ANL – odkaz na "Digitalizovaný dokument"

5.4 Centrální portál knihoven (CPK)

https://www.knihovny.cz/

Portál knihovny.cz umožňuje přístup ke službám, fondům a informacím o českých knihovnách na jednom místě. Tento portál je unikátní knihovní služba, která zpřístupňuje čtenářům z celé České republiky fondy z českých knihoven na jednom místě. Jedná se o dlouhodobý společný projekt knihoven ČR, který vychází z Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015, a který je důležitou součástí nové koncepce pro léta 2017–2020.

Obrázek 17 – Logo portálu Knihovny.cz

Tento portál umožňuje souběžné prohledávání katalogů různých knihoven a dalších zdrojů na jednom místě. Postupně jsou do portálu začleňovány nejen katalogy knihoven, ale také různé databáze. Pomocí portálu můžeme vyhledávat knihy, periodika, ale také články, normy ČSN či české patenty. Uživatelé tak nemusejí postupně prohledávat různé zdroje s rozdílnými vyhledávacími systémy.

Výhody pro uživatele při přihlášení do portálu:

- možnost prohlížet si svá čtenářská konta v zapojených knihovnách,
- zadávat objednávky, rezervace či prodlužování,
- možnost spravovat seznamy svých oblíbených publikací, prohlížet historii svých vyhledávání a ukládat vyhledávací dotazy,
- portál umožňuje prohledávat katalogy zapojených knihoven z jediného vyhledávacího řádku.

Na portále lze vyhledávat pomocí jak jednoduchého, tak pokročilého vyhledávání. V pokročilém vyhledávacím rozhraní mohou uživatelé dotaz a výsledky následně zpřesňovat pomocí tzv. filtrů. Lze provést výběr záznamů, které lze odeslat e-mailem nebo je exportovat.

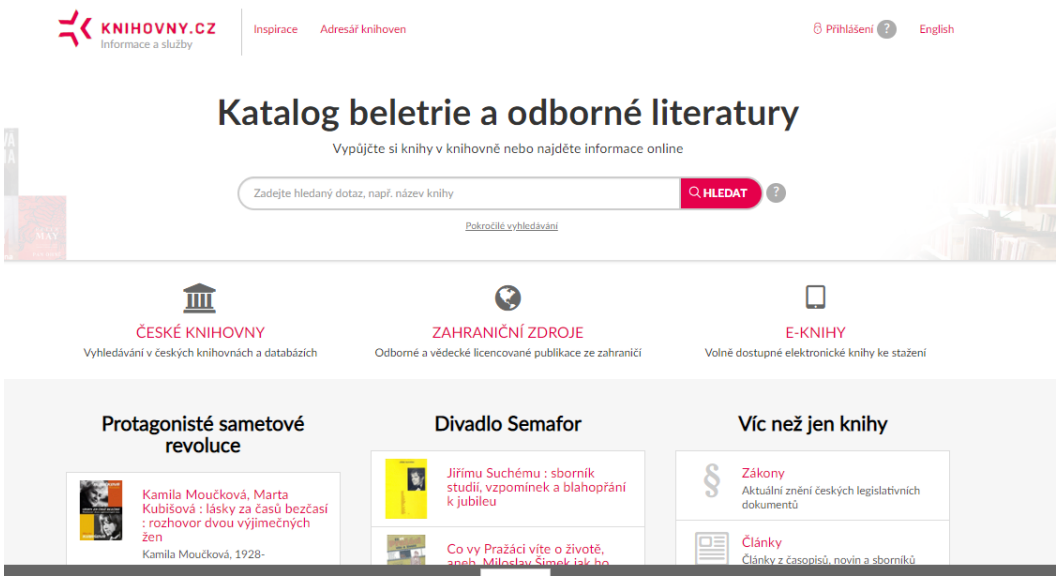

Obrázek 18 – Portál Knihovny.cz

5.5 Souborný katalog SKAT

http://www.skat.cz/

SKAT je souborný katalog knihoven, které používají knihovní systém LANius nebo Carmen. Katalog buduje Sdružení uživatelů knihovních systémů LANius. Obsahuje záznamy odborné literatury pro dospělé i mládež a regionální literaturu. Katalog je vytvářen od roku 1995.

Hlavním cílem Sdružení je vytvářet, provozovat, šířit a užívat souborný katalog ve veřejných a ostatních knihovnách. Existují dva přístupy:

- formou klasického katalogu **Clavius** – umožňuje jednoduché a kombinované vyhledávání,
- formou moderního katalogu **Carmen** – moderní rozhraní, kdy uživatelé mají k dispozici základní, pokročilé a kombinované vyhledávání a mohou využívat rejstříky. S vyhledanými záznamy lze dále pracovat (zasílat e-mailem, ukládat v různých formátech).

Aktivity:

- souborný katalog naučné literatury SKAT,
- souborný katalog analytického popisu článků,
- autoritní záznamy.

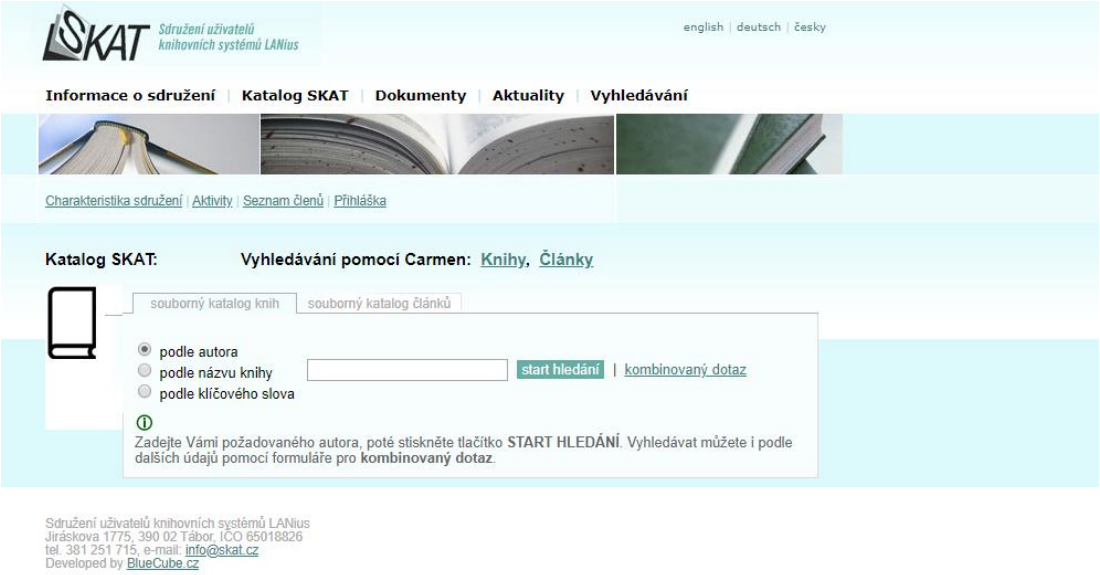

Obrázek 19 – Souborný katalog SKAT

5.6 Medicínská virtuální knihovna

https://www.medvik.cz/bmc/

Medicínskou virtuální knihovnu neboli knihovní informační systém Medvik, provozuje Národní lékařská knihovna. Systém je poskytován formou outsourcingu[18] a je centrálně provozován v datovém centru NLK. Bibliografická databáze zachycuje českou obornou literaturu z biomedicínských oborů, zejména pak medicínu, zdravotnictví a související obory. Obsahuje asi 900 000 záznamů.

Systém Medvik zpřístupňuje katalogy NLK a dalších knihoven a také databázi Bibliographia medica Čechoslovaca. Portál Medvik nabízí:

- nalezení relevantních dokumentů,
- zjistit dostupnost jejich uložení v knihovnách,
- objednat si výpůjčku nebo kopii,
- vyhledat a uložit bibliografické záznamy,
- získání citace dokumentů v mnoha formátech,
- zpřístupnění on-line časopisů a databází.

[18] užší forma spolupráce mezi knihovnami/informačními institucemi

V systému Medvik lze prohledávat:

- katalogy – hledá knihy, časopisy a další dokumenty v katalozích knihoven Medvik,
- BMČ,
- článková bibliografie Bibliographia medica Čechoslovaca – převážně články českých autorů,
- vše – prohledává najednou katalogy Medvik i BMČ.

Vyhledávání probíhá ve všech položkách záznamu, kde klíčová slova lze zadávat v češtině i angličtině.

Bibliographia medica Čechoslovaca od roku 1947 zachycuje veškeré odborné písemnictví vydané na území ČR a práce českých autorů vydané v zahraničí. Do roku 1966 byla její součástí také lékařská literatura vycházející na Slovensku. BMČ je národní registrující bibliografie z oboru lékařství a zdravotnictví.

Data BMČ jsou dostupná:

- v portálu Medvik,
- na DVD Bibliomedica.

NLK při vytváření BMČ spolupracuje s nakladateli/vydavateli odborných periodik. Spolupráce se týká zejména předávání bibliografických metadat a poskytování plných textů do Digitální knihovny NLK. Záznamy obsahují nejen bibliografickou citaci, ale jsou obohaceny o obálky, obsahy, abstrakty a afiliaci autorů. K řadě článků je doplněn plný text ve formátu PDF.

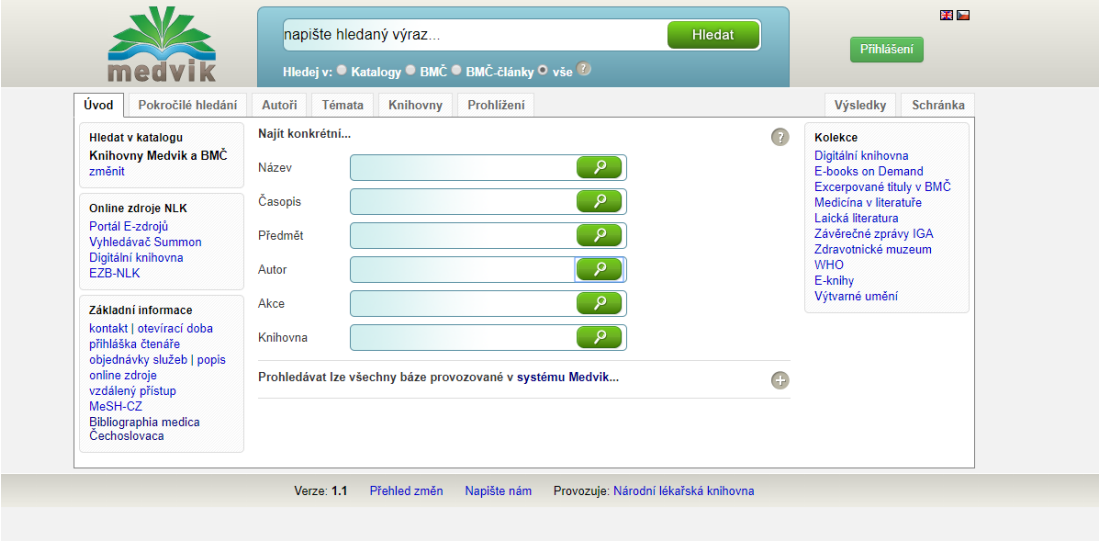

Obrázek 20 – Medicínská virtuální knihovna

6 DIGITÁLNÍ KNIHOVNY ČR

Digitální knihovny jsou velmi cenným zdrojem pro vyhledávání informací. Tyto elektronické informační zdroje umožňují přístup k digitálním nebo digitalizovaným dokumentům, případně i k sekundárním informacím o tištěných primárních zdrojích, uložených ve fondu knihovny.

Knihovny a další paměťové instituce digitalizují své dokumenty. Většina z nich používá pro uchovávání a vyhledávání digitalizovaných dokumentů systém Kramerius. Digitalizované dokumenty podléhají ochraně na základě autorského zákona a mohou být zpřístupněny v elektronické podobě pouze registrovaným uživatelům na počítačích v dané knihovně.

DEFINICE

Integrovaný systém zahrnující soubor elektronických informačních zdrojů a služeb umožňující získávání, zpracovávání, vyhledávání a využívání informací v tomto systému uložených. **Digitální knihovny** jsou zpřístupňovány prostřednictvím počítačových sítí. Účelem budování **digitální knihovny** je poskytnout uživatelům možnost jednotného přístupu k digitálním anebo digitalizovaným dokumentům, případně i k sekundárním informacím o tištěných primárních zdrojích uložených ve fondu knihovny.

Dokumenty v digitální knihovně můžeme dělit na:

- **veřejné** – volná díla, na která se nevztahují autorská ani nakladatelská práva, tato díla jsou přístupná odkudkoliv,
- **neveřejné** – autorsky chráněná díla, která jsou chráněna autorskými či nakladatelskými právy. Práva platí 70 let od úmrtí autora a 50 let od vydání, noviny a časopisy 70 let od vydání. Tyto dokumenty lze prohlížet a tisknout pouze na počítačích v knihovně. Není dovoleno stahování ani kopírování.

6.1 Registr digitalizace

http://registrdigitalizace.cz/

Registr digitalizace (RD) slouží pro evidenci digitalizovaných dokumentů v České republice. Cílem je omezit duplicitní digitalizace a umožnit sdílení výsledků digitalizace. Registr vznikl jako společný projekt Národní knihovny ČR, Knihovny Akademie věd ČR a společnosti INCAD, který soustřeďuje údaje

o dokumentech, které byly zdigitalizovány nebo jejichž digitalizace se plánuje nebo probíhá.

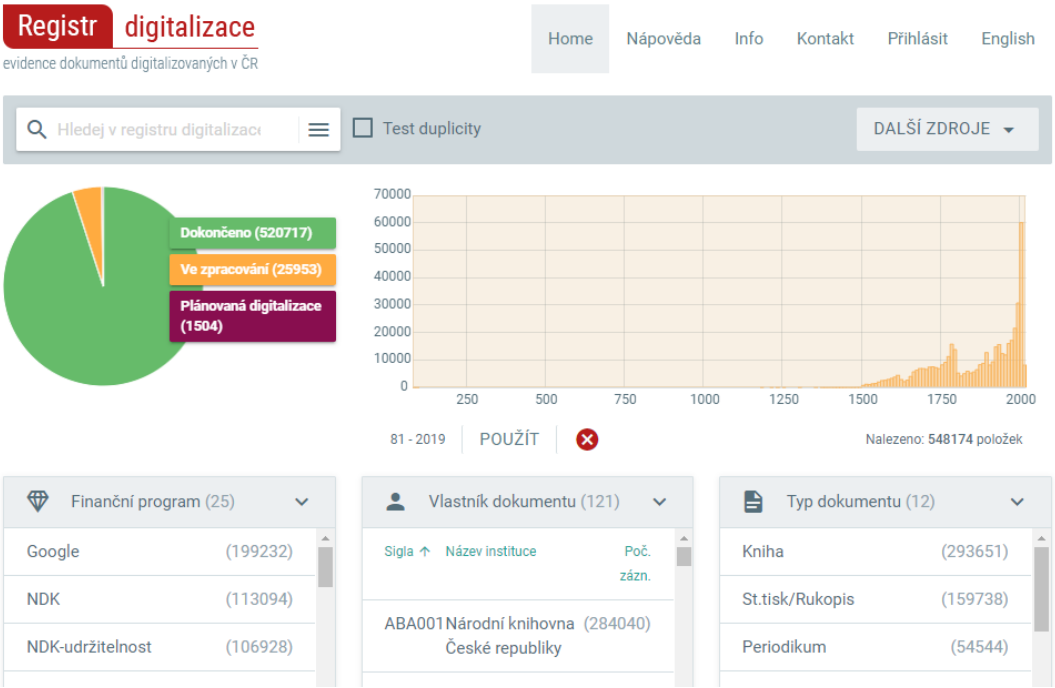

Obrázek 21 – Registr digitalizace

6.2 Česká digitální knihovna

https://www.czechdigitallibrary.cz/cs/

Česká digitální knihovna (ČDK) umožňuje vyhledávání v dokumentech obsažených v digitálních knihovnách, které jsou provozovány jednotlivými knihovnami v ČR. Cílem je zajištění přístupu k digitálním dokumentům z jednoho místa.

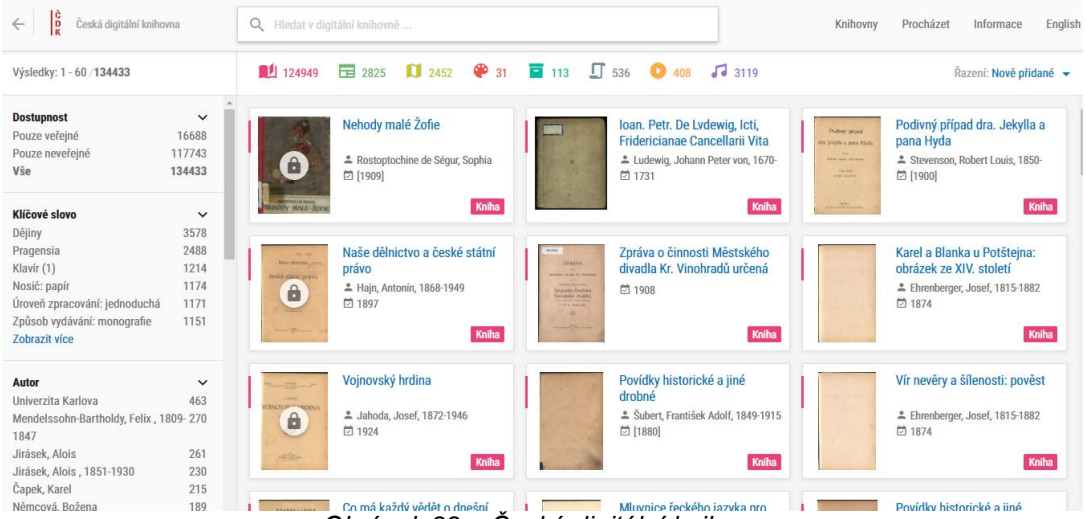

Obrázek 22 – Česká digitální knihovna

ČDK obsahuje metadata, která se průběžně sklízí z digitálních knihoven provozovaných v České republice. Veřejně dostupné dokumenty jsou k dispozici v plném zobrazení, ostatní jsou pak přístupné pouze v budově dané instituce. Vyhledávání lze omezit na volně přístupné dokumenty a lze využít oboustranné horní uvozovky pro vyhledávání frází. Uživatel stále pracuje v jednom rozhraní a má možnost využívat všechny knihovny zapojené do tohoto projektu.

6.2.1 DIGITÁLNÍ KNIHOVNA NÁRODNÍ KNIHOVNY V PRAZE

http://kramerius.nkp.cz/

Digitální knihovna NK pracuje v systému Kramerius a umožňuje vyhledávání v plných textech naskenovaných dokumentů. Dokumenty označené zámkem jsou přístupné pouze uživatelům, kteří jsou registrováni v Národní knihovně v Praze. Vyhledávání lze omezit na veřejně přístupné dokumenty.

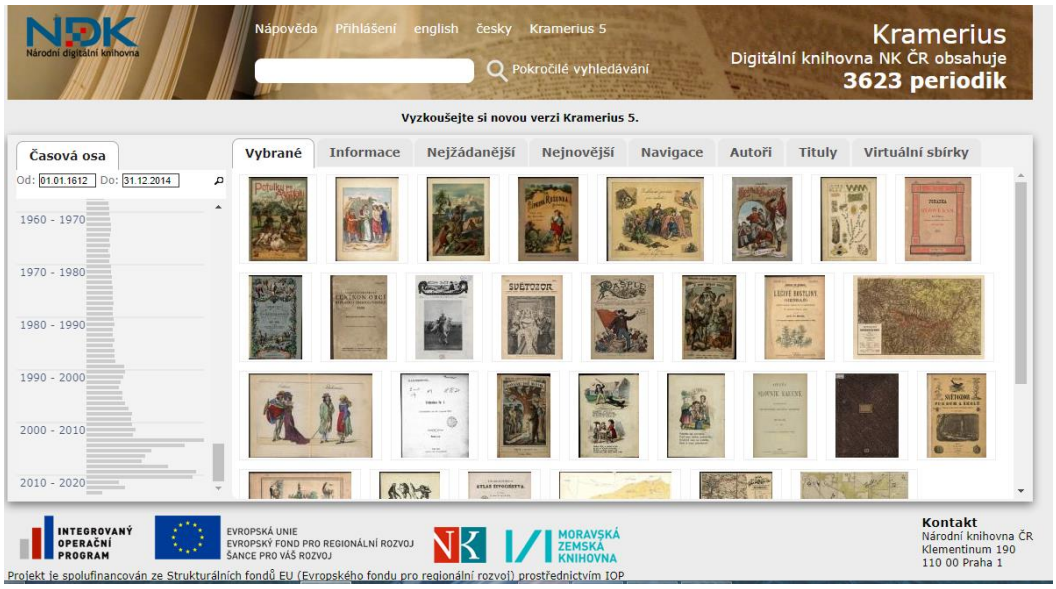

Obrázek 23 – Digitální knihovna Národní knihovny v Praze

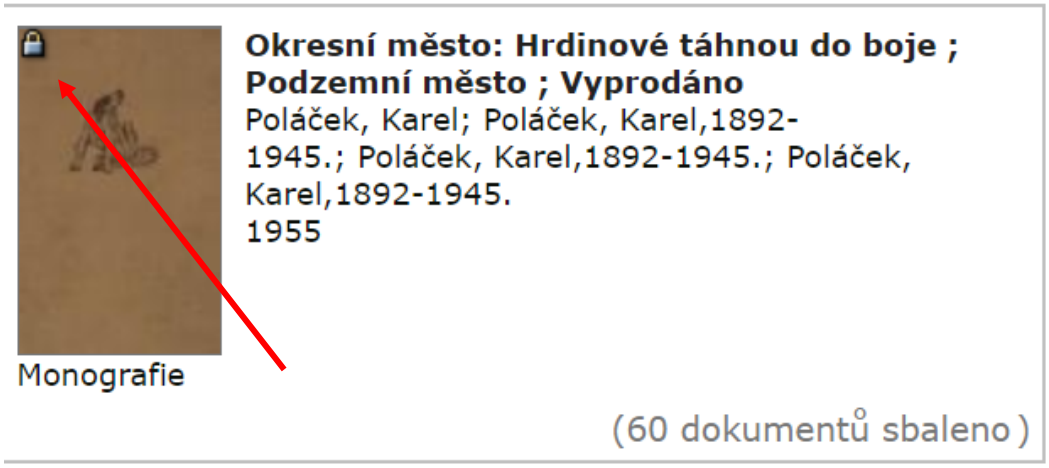

Obrázek 24 – Dokument, který není volně přístupný (označen zámkem)

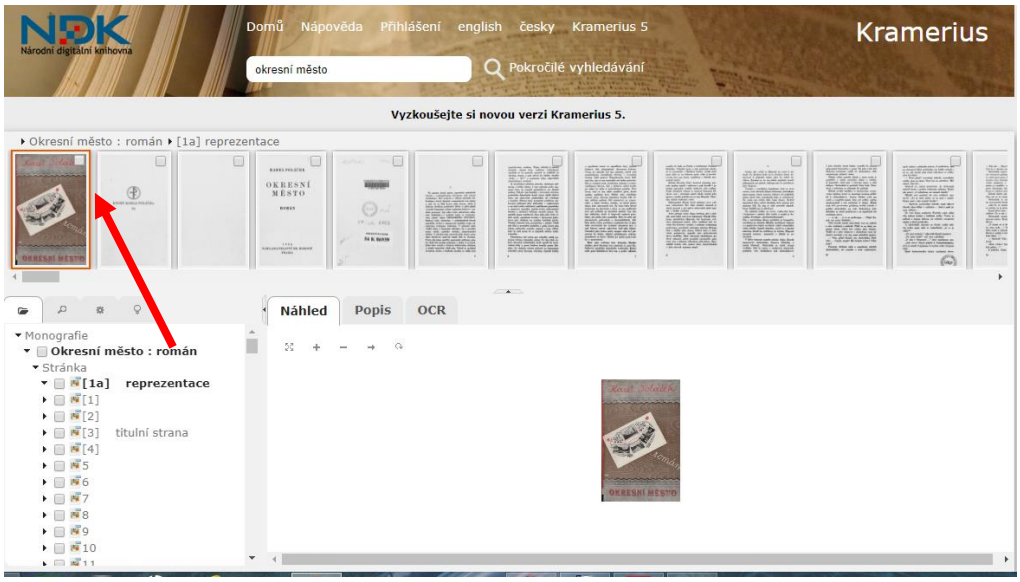

Obrázek 25 – Volně přístupný dokument (není označen zámkem)

6.2.2 MANUSCRIPTORIUM

http://www.manuscriptorium.com/cs

Manuscriptorium je volně dostupná digitální knihovna, která umožňuje snadný přístup k informacím o historických fondech mnoha významných institucí nejen ze zemí Evropské unie.

Tento projekt vytváří virtuální badatelské prostředí, které poskytuje přístup k rukopisům, mapám, listinám, raně novověkým tiskům, sbírkám inkunábulí a dalším historickým fondům. Koordinátorem tohoto projektu je Národní knihovna České republiky. Ve spolupráci se zahraničními institucemi využívá Manuscriptorium stejné datové zdroje jako partnerské knihovny. Uživatelům tak poskytuje široké možnosti práce v jednotném rozhraní, tvorbu vlastních

sbírek dokumentů bez ohledu na jejich umístění. Cílem je zpřístupnění vzácného kulturního dědictví.

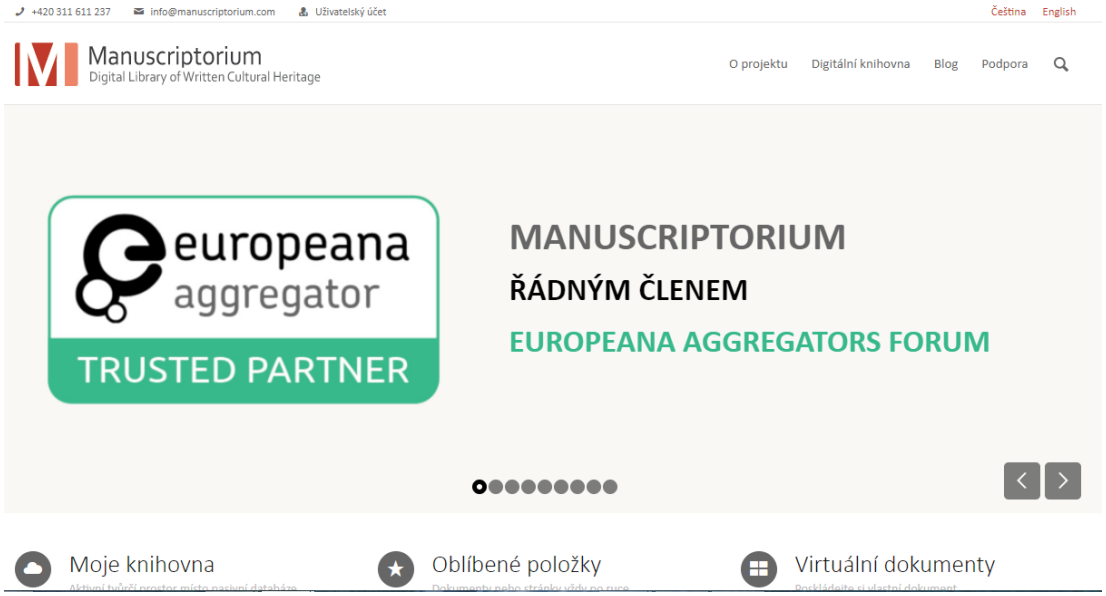

Obrázek 26 – Manuscriptorium

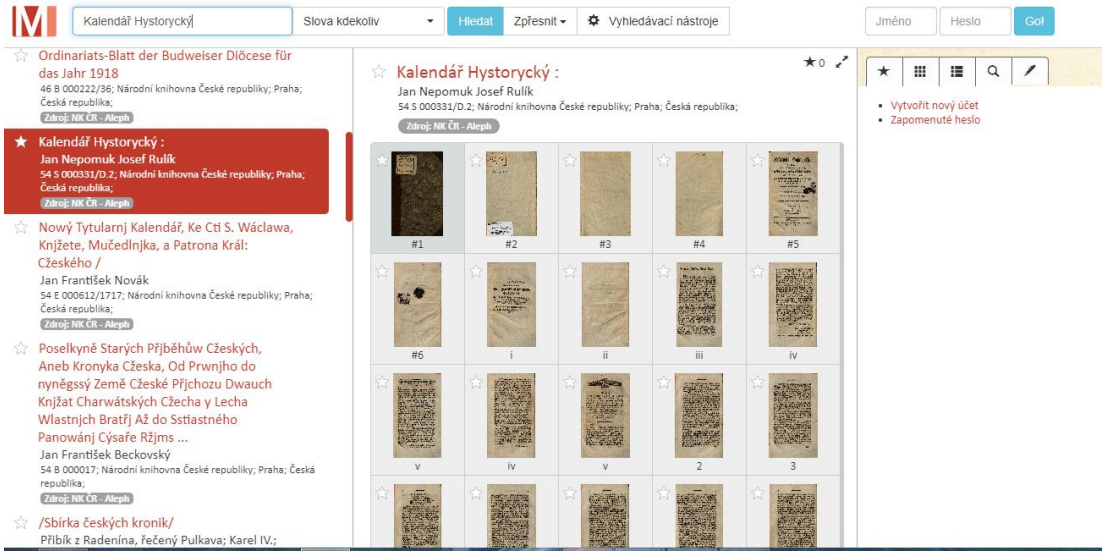

Obrázek 27 – Manuscriptorium – ukázka vyhledávání

6.2.3 DIGITÁLNÍ KNIHOVNA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

http://camea2.svkos.cz/search/

Krajské knihovny na svých www stránkách zpřístupňují digitální knihovny svého regionu, kde lze nalézt dokumenty významné pro dějiny obcí, měst i regionálních celků, pro poznání průmyslového a kulturního vývoje dané oblasti.

Také Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě zpřístupňuje na jednom místě významné dokumenty paměťových institucí celého kraje. Digitalizují se dokumenty často půjčované nebo ve špatném stavu nejen z vlastního knihovního fondu, ale také z fondů jiných paměťových institucí v kraji.

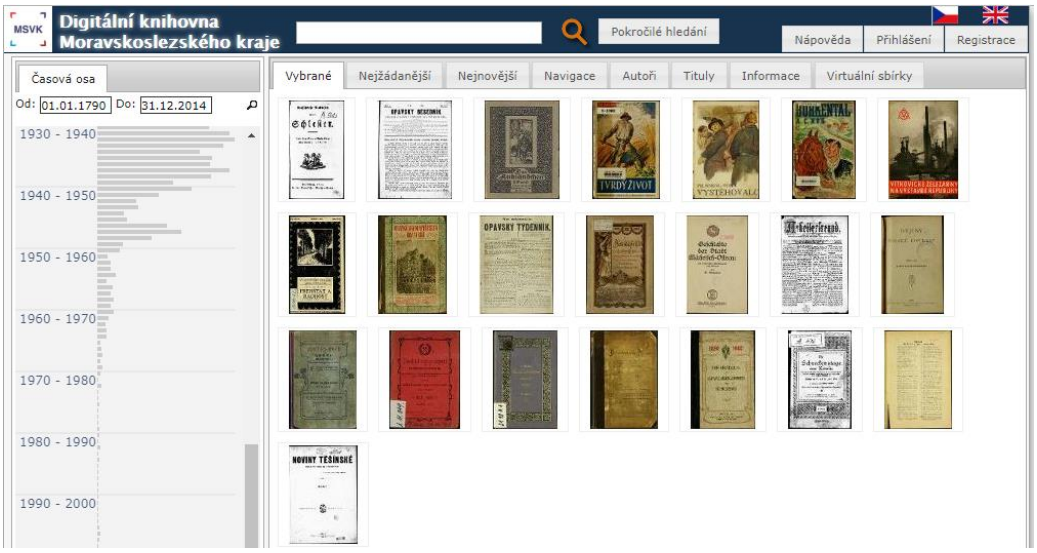

Obrázek 28 – Digitální knihovna Moravskoslezského kraje

V digitální knihovně lze najít dokumenty z Archivu města Ostravy, Ostravského muzea, Knihovny města Ostravy, Slezského zemského muzea v Opavě, Muzea Těšínska, Muzea Novojičínska, Muzea v Bruntále, Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku.

6.2.4 DIGITÁLNÍ KNIHOVNA MORAVSKÉ ZEMSKÉ KNIHOVNY V BRNĚ

http://www.digitalniknihovna.cz/mzk

Moravská zemská knihovna v Brně provozuje Digitální knihovnu, která nabízí digitální dokumenty prostřednictvím systému Kramerius. Obsahuje autorsky volná i chráněná díla různého žánru.

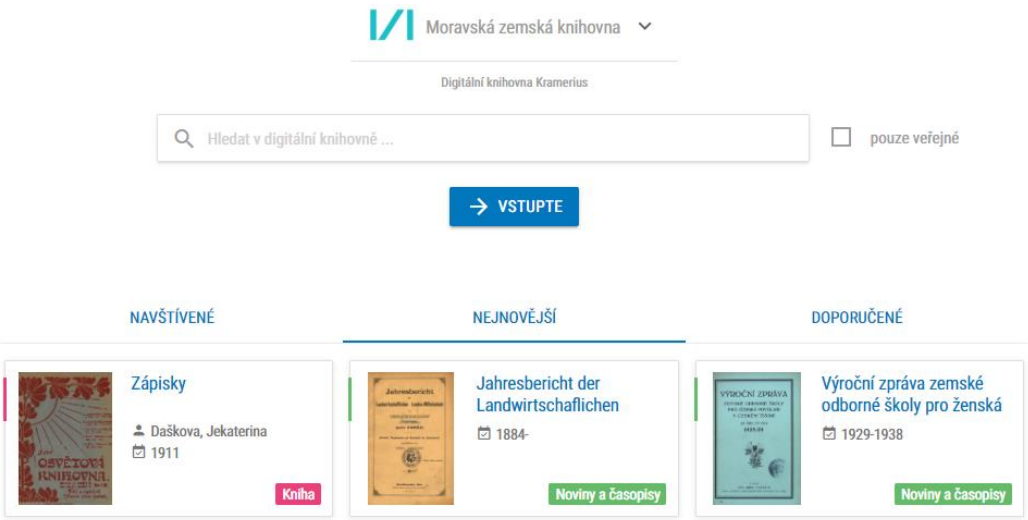

Obrázek 29 – Digitální knihovna Moravské zemské knihovny v Brně

6.2.5 DIGITALIZOVANÝ ARCHIV ČASOPISŮ

http://archiv.ucl.cas.cz/

Digitální archiv časopisů z fondů Ústavu pro českou literaturu je zpracováván od roku 2001. Postupný převod těchto dokumentů do elektronické podoby byl umocněn rychle postupující devastací časopiseckých svazků a zvyšujícími se požadavky od uživatelů.

Archiv vzniká ve spolupráci s Divadelním ústavem, Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR. Dokumenty lze vyhledávat podle:

- jména autora nebo názvu článku,
- bibliografických údajů,
- data (měsíc, rok).

Obrázek 30 – Vyhledávání podle autora nebo názvu dokumentu

Obrázek 31 – Vyhledávání podle bibliografických údajů

Obrázek 32 – Vyhledávání podle časových údajů

6.2.6 DIGITÁLNÍ KNIHOVNA AV ČR

https://kramerius.lib.cas.cz/

Digitální knihovna AV ČR obsahuje zejména digitalizovaná periodika a monografie, které pocházejí z produkce Akademie věd ČR: retrospektiva sahá až do 18. století.

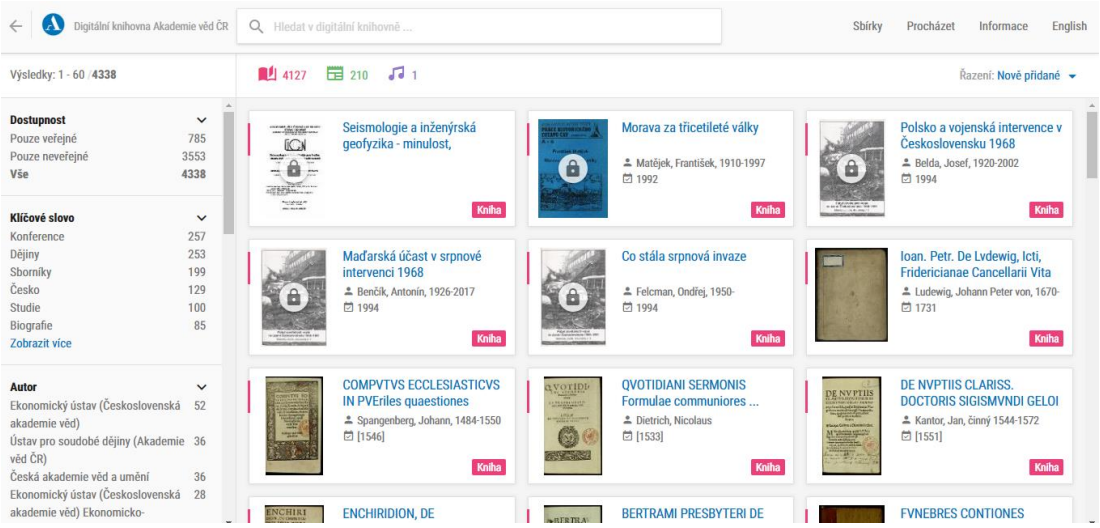

Obrázek 33 – Digitální knihovna AV ČR

6.3 Další možné informační zdroje pro vyhledávání

DEFINICE

Šedá literatura jsou dokumenty, které nejsou publikovány obvyklým způsobem a nejsou proto dostupné na běžném knižním trhu (např. diplomové a dizertační práce, výzkumné zprávy, interní dokumenty, oficiální publikace atd.). Pro vyhledávání a distribuci šedé literatury existují specializované informační systémy (např. databáze SIGLE).

6.3.1 NÁRODNÍ ULOŽIŠTĚ ŠEDÉ LITERATURY

www.nusl.cz

Národní uložiště šedé literatury (NUŠL) poskytuje centrální přístup k informacím o šedé literatuře vznikající v České republice v oblastech vědy, výzkumu a vzdělávání.

NUŠL je projekt Národní technické knihovny v Praze pro zpřístupňování informací o šedé literatuře. Obsahuje zejména informace o publikační činnosti

ústavů AV ČR a vysokoškolských kvalifikačních prací. Cílem je zvýšení viditelnosti, zpřístupňování, ukládání a archivace tzv. šedé literatury.

Možnosti NUŠL:

- vyhledávač šedé literatury,
- digitální repozitář.

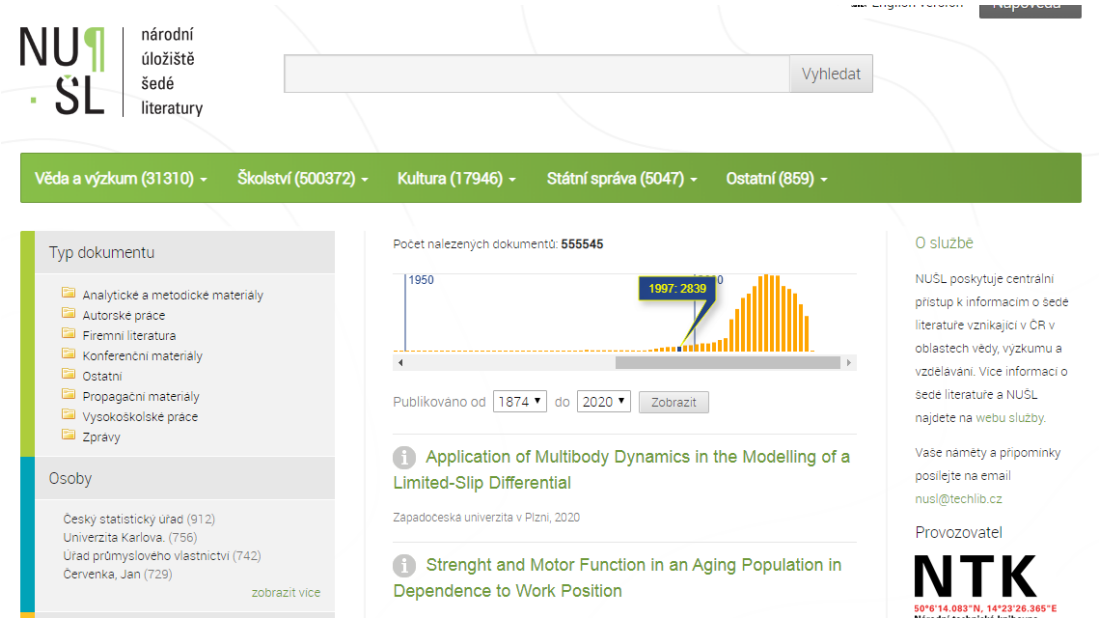

Obrázek 34 – Národní uložiště šedé literatury

6.3.2 THESES.CZ

www.theses.cz

Theses je nejen systém pro odhalování plagiátů závěrečných prací, ale také slouží jako národní registr závěrečných prací. Je vyvíjen a provozován Fakultou informatiky Masarykovy univerzity.

Na portálu jsou přístupné záznamy jednotlivých prací a některé z nich mají také k dispozici plný text.

Obrázek 35 – Theses – základní vyhledávání

6.3.3 SCHOLAR GOOGLE

https://scholar.google.cz/

Portál vyhledává vědecké, technické a lékařské informační zdroje (články, pereprinty, kvalifikační práce, výzkumné zprávy, patenty aj.). Prohledává zdroje pro vzdělávání a vědu v různých repozitářích a uložištích. Pokrývá tedy běžnou odbornou i šedou literaturu. Obsahem jsou bibliografické záznamy, abstrakty, prezentace, multimédia i plné texty.

Google Scholar nabízí různé možnosti vyhledávání podle typu dokumentu, referované báze, řazení dle data nebo relevance. Portál je volně přístupný webový vyhledávač, který indexuje plné texty nebo metadata z odborné literatury různých formátů a oborů.

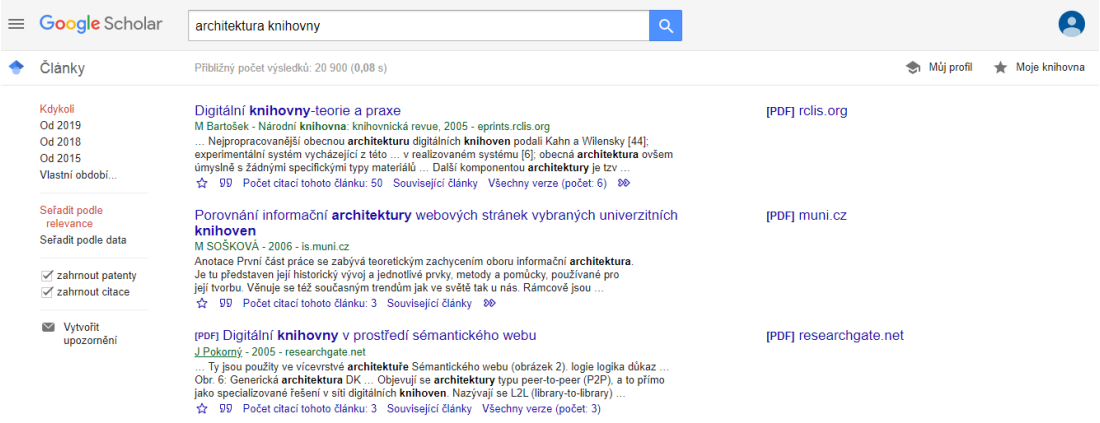

Obrázek 36 – Google Scholar

7 ZAHRANIČNÍ VOLNĚ PŘÍSTUPNÉ ZDROJE

Zahraniční volně přístupné zdroje jsou velmi cenné při vyhledávání bibliografických a rešeršních informací. Některé z nich poskytují také plný text. Níže zmiňuji ty nejznámější.

7.1 Bielefeld Academic Search Engine

https://www.base-search.net/

Bielefeld Academic Search Engine (BASE) je zaměřený především na akademické zdroje s otevřeným přístupem. Až 70 % indexovaných dokumentů je přístupných v plném textu. Uživatelé mohou vyhledávat bibliografická metadata včetně abstraktů. Bibliografická data jsou poskytována v několika formátech a výsledky mohou být řazeny podle několika polí, např. dle autora, roku vydání apod.

7.2 Deutsche digitale Bibliothek

https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/

Německá digitální knihovna zpřístupňuje národní kulturní dědictví. DDB je centrální národní portál, který si klade za cíl propojení digitálních služeb všech německých kulturních a vědeckých institucí. Zachycuje více než 18 mil. digitálních objektů.

7.3 Directory of Open Access Journals

https://www.doaj.org/

Directory of Open Access Journals (DOAJ) je webový projekt, jehož snahou je poskytovat seznam co největšího množství tzv. otevřených časopisů. Do databáze jsou zařazovány všechny vědecké a akademické časopisy, které jsou přístupné bez jakéhokoli poplatku a splňují pravidla přístupu Open Access. Jsou přijímány jakékoli jazykové verze časopisů, kdy všechen obsah je dostupný v plném textu.

7.4 ERIC

https://eric.ed.gov/

ERIC, respektive Education Resources Information Center,je online zdroj z oblasti vzdělávání. Součástí databáze je kolekce šedé (nepublikované) literatury z oblasti vzdělávání.

7.5 Evropská knihovna

http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/

Evropská knihovna je online portál, který nabízí rychlý a snadný přístup ke sbírkám 48 národních knihoven Evropy a předních evropských výzkumných knihoven. Umožňuje najednou vyhledávat ve fondech knihoven. Prostřednictvím tohoto portálu je možné se dostat nejen k bibliografickým odkazům, ale také k digitalizovaným zdrojům.

7.6 Electronic Journals Library

http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/index.phtml?colors=7&lang=en

EZB nabízí snadný přístup z jednoho místa ke všem plnotextovým odborným elektronickým časopisům, které má daná knihovna dostupné v rámci různých předplatných nebo jsou volně přístupné na internetu. Elektronické časopisy v EZB jsou rozděleny do 4 kategorií podle dostupnosti. Zelená tečka znamená pouze volné zdroje.

7.7 PubMed

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/

PubMed zahrnuje více než 30 milionů citací pro biomedicínskou literaturu z MEDLINE, Life Science časopisů a online knih. Citace a abstrakty zahrnují pole biomedicíny a zdraví, část oblasti přírodních věd, behaviorální vědy, chemické vědy a bioinženýrství. Některé záznamy jsou obohaceny plným textem.

7.8 WorldWideScience.org

https://worldwidescience.org/

WorldWideScience.org je vědecká brána složená z národních a mezinárodních vědeckých databází a portálů. Uživatel má možnost prohledávání asi 100 databázemi ze 70 zemí. Prohledává také databázi České Akademie věd.

8 LICENCOVANÉ ZDROJE PRO VYHLEDÁVÁNÍ

Další možností rešeršéra či informačního pracovníka je vyhledávat informace v placených zdrojích, které poskytuje daná instituce nebo knihovna. Přístup k on-line placeným elektronickým zdrojům je poskytován v prostorách knihovny nebo pomocí vzdáleného přístupu odkudkoli z internetu pro registrované čtenáře.

8.1 Albertina icome

https://www.aip.cz/

Poskytuje přístup k elektronickým informačním zdrojům zahraničních vydavatelství a nástrojům, které ulehčují zpřístupnění odborné literatury on-line. Nabízí také podporu publikování pro akademické pracovníky a instituce.

8.2 EBSCO

https://www.ebsco.com/products/research-databases

Multioborová databáze společnosti EBSCO Publishing Academic Search Complete obsahuje více než 6 500 plnotextových periodik, která pokrývají např. obory biologie, fyziky, geologie, lingvistiky, matematiky, psychologie, práva a mnoho dalších.

8.3 ProQuest

https://www.proquest.com/

Plnotextová databáze ProQuest TM Package zahrnuje více než 6 600 plnotextových časopisů ve 4 hlavních kolekcích – Natural Science Collection, Technology Collection, Health and Medical Complete a Science Journals.

8.4 JSTOR

https://www.jstor.com/

JSTOR je plnotextová databáze obsahující odborné časopisy, knihy i primární zdroje z širokého spektra oborů, převážně z oblasti humanitních a sociálních věd.

8.5 ScienceDirect

https://www.sciencedirect.com/

Databáze ScienceDirect obsahuje přibližně čtvrtinu světových recenzovaných titulů s plnými texty z oblasti přírodních věd, techniky a lékařství. Retrospektiva dostupných článků je přibližně od roku 1993.

SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU

Hledání informací v důsledku informačních a komunikačních technologií se stává stále komplikovanějším vhledem k tomu, že nové informace vznikají mnohem rychleji a ve větším množství, než je člověk schopen vyhledat a následně zpracovat.

Rešeršní a informační služby jsou v současnosti spojeny s využíváním moderních informačních a komunikačních technologií. Samotné vyhledávání informací probíhá z dostupných informačních zdrojů na základě konkrétních uživatelských potřeb.

Rešeršní a bibliografické služby neboli zpětné vyhledávání informací k určitému tématu, se řadí mezi časté služby informačních pracovišť. Vypracování rešerše je základní část informační přípravy jako výchozího bodu řešení úkolů v oblasti vědy a techniky.

Rešeršní služby jsou velmi náročnou informační službou, která je často spojována s referenčními službami, a to z důvodu vazby na informační zdroje a znalost navazujících informačních služeb. Dnes je nedílnou součástí služeb knihoven.

Bibliografické a rešeršní služby mají dlouholetou tradici a jejich obliba každoročně narůstá. V průběhu let tato služba prošla nemalou změnou, která je způsobena nejen očekáváním uživatelů, společenským vývojem či technickým pokrokem, ale zejména pak nabídkou dostupných informačních zdrojů primárních a sekundárních.

Kvalita rešeršních a bibliografických služeb závisí na kvalitě a erudici knihovníka – rešeršéra, ale také na dostupnosti primárních a sekundárních informačních zdrojů umožňujících tuto službu poskytovat. Orientace a znalost informačních zdrojů, převážně pak elektronických, je dnes nezbytná.

Studijní opora vychází ze všeobecných teoretických poznatků o problematice vyhledávání informací z různých zdrojů. Knihovní katalogy, portály a databáze představují velmi cenný zdroj odborných informací vysoké kvality a aktuálnosti.

LITERATURA

ČESKO. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 2019-11-2020]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-101#p5

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 2019-11-2020]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#f4578843

ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98. Dostupné také z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm

ČSN 01 0198 (010198). *Formální úprava rešerší*. Praha: Československá státní norma, 1973.

ČSN ISO 690. *Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů.* Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. Třídící znak 01 0197.

DILHOFOVÁ, Adéla, Monika KRATOCHVÍLOVÁ a Jan LIDMILA. *Příručka pro knihovníky veřejných knihoven*. Vyd. 1. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2013, ISBN 978-80-7051-199-2. Dostupné z: http://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/souboryMZK/pdf/mzk-prirucka_pro_knihovniky.pdf

DOLEŽALOVÁ, Pavlína. Minulost, současnost a budoucnost (?) rešeršních služeb-- nejen v krajské knihovně: případová studie = Past, present and future (?) search services-- not only in the county library: a case study. *Knihovny současnosti [20]14: sborník z 22. konference, konané ve dnech 9. až 11. září 2014 v areálu Univerzity Palackého v Olomouci*. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2014. s. 202-214. ISSN 1805-6962. ISBN 978-80-86249-71-1. Dostupné také z: http://www.sdruk.cz/data/xinha/sdruk/ks2014/Sbornik2014.pdf.

FABIÁN, Ondřej. *Elektronické informační zdroje*. [Česko]: [nakladatel není známý], [? 2012]. Dostupné také z: http://search.mlp.cz/searchMKP.jsp?action=sTitul&key=4233707.

KAPOUN, Pavel. *Informační zdroje*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, katedra informačních a komunikačních technologií, 2013. ISBN 978-80-7464-400-9.

KRČÁL, Martin a Pavla KOVÁŘOVÁ, ed. *Knihovnické fondy, procesy a služby*. 1. vydání. Brno: [Martin Krčál], 2018. Knihovnictví a informační vědy; svazek 1. ISBN 978-80-88071-03-7.

KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online databáze]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2019-10-18]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/cze/ktd

PAPÍK, Richard. *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. 1. vyd. Praha: Velryba, 2011. Podnikání a management. ISBN 978-80-85860-22-1.

Ptejte se knihovny [online]. Praha: Národní knihovna ČR, c2004-2014 [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: https://www.ptejteseknihovny.cz/

TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 2., upravené vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-748-4.
VODIČKOVÁ, Hana. Nástin druhové klasifikace knihovnicko-informačních služeb. *Knihovna plus* [online]. 2009, č. 2 [cit. 2019-09-30]. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/vodic.htm>. ISSN 1801-5948.

Vyhláška Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. *Zákony pro lidi* [online]. 2010-2019 [cit. 2019-06-18]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-88.

VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-520-5.

Název:	Poskytování bibliografických a rešeršních služeb ze specializovaných zdrojů v knihovnách
Autor:	Mgr. Kamila Konvičková
Jazyková korektura:	Markéta Roupcová
Počet stran:	61